

Strategia Rozwoju Gminy Różan na lata 2026-2035

Różan, 2025

Zamawiający:

Gmina Różan
ul. Plac Obrońców Różana 4
06-230 Różan

Wykonawca:

Westmor Consulting Urszula Wódkowska
Biuro: ul. Królewiecka 27, 87-800 Włocławek
Siedziba: ul. 1 Maja 1A, 87-704 Bądkowo

Zespół autorów:

Kierownik Projektu – Karolina Drzewiecka
Konsultant – Joanna Kaszubska
Analityk – Zuzanna Ciska

Spis treści

WSTĘP	5
1. Wnioski z diagnozy	9
1.1. Wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej oraz przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej gminy	10
1.2. Analiza SWOT	12
1.3. Potencjał gminy.....	14
1.4. Bariery i potrzeby rozwojowe	15
2. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych i oczekiwane rezultaty planowanych działań	16
3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy	37
3.1. Struktura sieci osadniczej wraz z rolą i hierarchią jednostek osadniczych.....	37
3.2. System powiązań przyrodniczych	40
3.3. Główne korytarze i elementy sieci transportowych, w tym pieszych i rowerowych.....	43
3.4. Główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej.....	45
4. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie	48
4.1. Zasady ochrony środowiska i jego zasobów, w tym ochrona powietrza, przyrody i krajobrazu.....	48
4.2. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.....	52
4.3. Kierunki zmian w strukturze zagospodarowania terenów, w tym określenia szczególnych potrzeb w zakresie nowej zabudowy mieszkaniowej.....	54
4.4. Zasady lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego w rozumieniu ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.....	56
4.5. Zasady lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego	56
4.6. Kierunki rozwoju systemów komunikacji, infrastruktury technicznej i społecznej	58
4.7. Zasady lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500 kW	62
4.8. Zasady lokalizacji przedsięwzięć mogących oddziaływać na środowisko	62

4.9. Zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej.....	63
4.10. Zasady kształtowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach zdegradowanych i obszarach rewitalizacji oraz obszarach wymagających przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji i remediacji.....	64
5. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań.....	65
6. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy Różan	67
7. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych	68
8. Ramy finansowe i źródła finansowania	71
Spis tabel i rysunków.....	79

Wstęp

Strategię rozwoju jednostka samorządu terytorialnego (JST) sporządza się na podstawie art. 10e. i 10f ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2024 poz. 1465 ze zm.).

Strategię rozwoju sporządza się w formie tekstowej oraz graficznej zawierającej zobrazowanie treści, w szczególności: modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej i obszarów strategicznej interwencji.

Strategia rozwoju jest planem osiągnięcia długofalowych zamierzeń, implikując przejście ze stanu istniejącego do pożądanego, wyrażonego w wizji rozwoju. Strategia rozwoju stanowi najważniejszy dokument przygotowywany przez samorząd gminny, który określa priorytety i cele rozwoju społeczno-gospodarczego danej jednostki.

Niniejszy dokument strategiczny stanowi również podstawę do opracowania i wdrażania projektów współfinansowanych m.in. ze środków zewnętrznych.

W ramach prac nad strategią rozwoju przeprowadzono diagnozę, której celem była analiza potencjału społeczno-gospodarczego Gminy Różan, uwzględniając przy tym przestrzenne uwarunkowania. Diagnoza jest punktem wyjścia do konstruowania kierunków działań, a następnie celów strategicznych i działań¹.

W oparciu o wnioski z przeprowadzonej analizy sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej gminy w Strategii Rozwoju przedstawiono plan działań do 2035 roku. Określone zostały następujące elementy: misja i wizja rozwoju, cele strategiczne i operacyjne oraz sposób realizacji i finansowania Strategii, ze wskazaniem podmiotów zaangażowanych w jej wdrażanie. Ponadto przedstawiono działania, które pozwolą osiągnąć zakładane długookresowe cele strategiczne.

Uwarunkowania programowe

Strategia Rozwoju Gminy Różan na lata 2026-2035 stanowi dokument bazowy, który określa, jakie działania powinny być wdrażane, aby wspierać dalszy rozwój Gminy, przede wszystkim w sferze społecznej i gospodarczej, ale także wpływać na ożywienie sfery kulturalnej i turystycznej z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju. Przy jej formułowaniu, pod uwagę wzięto założenia obowiązujących dokumentów strategicznych wyższego rzędu, tj.:

- Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.),
- Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030,

¹ Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych na potrzeby opracowania Strategii Rozwoju Gminy Różan na lata 2026-2035 stanowi odrębny raport. W niniejszej Strategii uwzględniono najważniejsze wnioski z diagnozy.

- Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 r.,
- Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026,
- Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze,
- Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły.

Poniżej dokonano opisu zgodności założeń strategicznych Gminy z dokumentami wyższego rzędu.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia została przyjęta uchwałą Nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (M.P. 2017 poz. 260). Głównym celem Strategii jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

W dokumencie określono następujące cele szczegółowe:

Cel szczegółowy I – Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną

Cel szczegółowy II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony

Cel szczegółowy III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu

Cele zakładane do realizacji przez Gminę wpisują się w cele i kierunki działań zawarte w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, głównie w cel szczegółowy III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu, kierunek interwencji – zwiększenie efektywności programowania rozwoju poprzez zintegrowanie planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego oraz zapewnienie realnej partycypacji społecznej, a także Cel szczegółowy II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony, kierunki interwencji – aktywne gospodarczo i przyjazne mieszkańcom miasta, rozwój obszarów wiejskich i wzmocnienie sprawności administracyjnej samorządów terytorialnych oraz ich zdolności do współpracy z partnerami na rzecz rozwoju.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Jest to podstawowy dokument strategiczny polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r. i został przyjęty przez Radę Ministrów uchwałą nr 102 z dnia 17 września 2019 r. (M.P. 2019 poz. 1060). Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 rozwija postanowienia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.).

Głównym celem polityki regionalnej jest efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju,

co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.

Powyższy cel realizowany jest poprzez trzy cele szczegółowe polityki regionalnej:

1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.
2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych.
3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

Założenia strategiczne Gminy Różan zostały określone z uwzględnieniem postanowień Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku

Strategia została przyjęta przez Radę Ministrów uchwałą nr 105 z dnia 24 września 2019 r. (M.P. z 2019 r. poz. 1055).

Cel główny Strategii brzmi: Zwiększenie dostępności transportowej oraz poprawa bezpieczeństwa ruchu uczestników i efektywności sektora transportowego, przez tworzenie spójnego, zrównoważonego, innowacyjnego i przyjaznego użytkownikowi systemu transportowego w wymiarze krajowym, europejskim i globalnym. Zrealizowanie powyższego celu wymagać będzie osiągnięcia następujących kierunków interwencji:

Kierunek interwencji 1: budowa zintegrowanej, wzajemnie powiązanej sieci transportowej służącej konkurencyjnej gospodarce;

Kierunek interwencji 2: poprawa sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym;

Kierunek interwencji 3: zmiany w indywidualnej i zbiorowej mobilności;

Kierunek interwencji 4: poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu oraz przewożonych towarów;

Kierunek interwencji 5: ograniczanie negatywnego wpływu transportu na środowisko;

Kierunek interwencji 6: poprawa efektywności wykorzystania publicznych środków na przedsięwzięcia transportowe.

Założenia strategiczne Gminy Różan, obejmujące rozbudowę systemu monitoringu, oświetlenia drogowego, montaż inteligentnych przejść dla pieszych, rozbudowę dróg dla pieszych i rowerów, wpłyną na osiągnięcie celu głównego Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 r.

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026

Program przyjęty został uchwałą nr 242. Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2023 r. Głównym celem Programu jest: Zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce.

Powyższy cel realizowany będzie poprzez następujące cele szczegółowe:

1. Weryfikacja wybranego zasobu zabytków i wzmocnienie narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości,
2. Wzmocnienie potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków,
3. Rola zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja).

Jednym z celów operacyjnych Strategii Rozwoju Gminy Różan na lata 2026-2035 jest Zwiększony potencjał turystyczny Gminy, w ramach którego zaplanowane zostały działania związane z rewaloryzacją obiektów cennych dla Gminy. Zgodnie z powyższym oba dokumenty są ze sobą spójne.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze

Dokument został przyjęty uchwałą nr 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24 maja 2022 r.

Określona w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego wizja brzmi: „Mazowsze z Warszawą, Warszawa ku Europie”. Natomiast celem głównym jest „Zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez trwały i zrównoważony przestrzennie rozwój województwa, służący wzrostowi znaczenia regionu w Europie i na świecie, przy poszanowaniu zasobów środowiska”.

Cel ten został uszczegółowiony poprzez pięć celów strategicznych:

1. Obszar Gospodarka – cel strategiczny: Konkurencyjne i innowacyjne Mazowsze (wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii),
2. Obszar Dostępność – cel strategiczny: Dostępne i mobile Mazowsze (poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu przy ograniczeniu presji na przestrzeń i środowisko, kształtowanie ładu przestrzennego),
3. Obszar Środowisko i Energetyka – cel strategiczny: Zielone, niskoemisyjne Mazowsze (poprawa stanu środowiska poprzez racjonalne gospodarowanie zasobami przyrody),
4. Obszar Społeczeństwo – cel strategiczny: Mazowsze zintegrowane społecznie (poprawa jakości i dostępności do usług społecznych oraz wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w ramach nowoczesnej gospodarki),
5. Obszar Kultura i Dziedzictwo – cel strategiczny: Mazowsze bogate kulturowo (wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju województwa i poprawy jakości życia).

Strategia Rozwoju Gminy Różan jest w pełni spójna z założeniami Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego, zarówno na poziomie wizji, jak i celów. Dążenie do zapewnienia wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez rozwój nowoczesnych usług publicznych, wzmocnienie spójności społecznej, poprawę dostępności przestrzennej oraz racjonalne wykorzystanie zasobów środowiskowych i gospodarczych znajduje odzwierciedlenie w celach operacyjnych i kierunkach działań gminy. Realizacji inwestycji w infrastrukturę techniczną, edukacyjną, zdrowotną i kulturową, rozwój strefy gospodarczej, wsparcie dla rolnictwa, turystyki i dziedzictwa kulturowego, a także działania na rzecz ochrony klimatu i środowiska wpisują się bezpośrednio w cele strategiczne województwa, takie jak: konkurencyjność gospodarki, dostępność terytorialna, zrównoważony rozwój środowiskowy, integracja społeczna oraz wykorzystanie potencjału kulturowego. Dzięki temu Strategia Gminy Różan realizuje racjonalne cele w sposób komplementarny i zintegrowany, wzmacniając pozycję lokalną w ramach polityki rozwoju Mazowsza.

Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły

Plan został wprowadzony Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 4 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. z 2023 r. poz. 300). Jest dokumentem strategicznym w zakresie gospodarki wodnej wyznaczającym kierunki działań w gospodarce wodnej zgodnie z krajowymi oraz europejskimi regulacjami.

Strategia uwzględnia cele PGW na obszarze dorzecza Wisły poprzez wsparcie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej oraz racjonalne gospodarowanie wodami opadowymi i powierzchniowymi poprzez działania ograniczające ryzyko wystąpienia powodzi. Działania te sprzyjają realizacji nadrzędnych celów gospodarki wodnej oraz wymogów prawa krajowego i unijnego, w tym Ramowej Dyrektywy Wodnej.

1. Wnioski z diagnozy

Zgodnie z art.10a ust.1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2025 poz. 198) podmiot opracowujący projekt strategii rozwoju przygotowuje diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych, w tym miejskich obszarów funkcjonalnych. W ramach przeprowadzonej diagnozy dokonano analizy sfery społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Ponadto uwzględniono analizę zdolności inwestycyjnej Gminy i potencjału jakości życia, w tym wyniki badania ankietowego.

Kompleksowa diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej oraz przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej Gminy Różan na potrzeby opracowania niniejszej Strategii Rozwoju stanowi odrębny raport.

1.1. Wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej oraz przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej gminy

Sfera społeczna

Sfera społeczna na terenie gminy Różan charakteryzuje się jednoczesnym występowaniem wyzwań rozwojowych i aktywnych działań wspierających jakość życia mieszkańców. Jednym z głównych problemów pozostaje niekorzystna sytuacja demograficzna – w 2024 roku gminę zamieszkiwało 4 230 osób, co oznacza spadek o 2,76% w porównaniu z 2020 rokiem. Ujemny przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji wskazują na starzenie się społeczeństwa – udział osób w wieku poprodukcyjnym wzrósł do 23,92%, a w wieku przedprodukcyjnym spadł do 18,26%. Skutkuje to zmniejszeniem lokalnej siły roboczej, osłabieniem więzi społecznych oraz potencjalnymi trudnościami w utrzymaniu infrastruktury publicznej i zapewnieniu odpowiedniej liczby osób aktywnych zawodowo.

Pomimo tego, gmina intensywnie rozwija działalność w obszarach edukacji, kultury, sportu i opieki społecznej. System edukacyjny zapewnia dostęp do przedszkola, szkoły podstawowej oraz zespołu szkół ponadpodstawowych. Wyniki egzaminów ósmoklasisty w 2023 roku, choć zbliżone do średniej powiatowej, były niższe od średniej wojewódzkiej i krajowej, co wskazuje na potrzebę dodatkowego wsparcia dydaktycznego, w tym zajęć wyrównawczych oraz działań zwiększających motywację uczniów. W odpowiedzi na zidentyfikowane deficyty w zakresie opieki nad dziećmi do lat trzech, Gmina rozpoczęła budowę żłobka. Dotychczasowy brak instytucji opieki wczesnodziecięcej ograniczał zarówno możliwości integracji społecznej najmłodszych dzieci, jak i aktywizacji zawodowej rodziców – szczególnie matek. Realizacja tej inwestycji stanowi istotny krok w kierunku poprawy dostępności usług społecznych oraz wyrównywania szans rozwojowych dzieci od najwcześniejszych lat życia.

W zakresie kultury i rekreacji działa Gminny Ośrodek Kultury i Czytelnictwa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Różanie, oferujący różnorodne zajęcia, warsztaty i wydarzenia kulturalne, co sprzyja integracji i rozwojowi pasji mieszkańców. Gmina posiada też dobrze rozwiniętą infrastrukturę sportową i rekreacyjną, obejmującą boiska, halę sportową i tereny zielone, co wspiera aktywność fizyczną i zdrowy tryb życia.

Opieka społeczna w gminie realizowana jest kompleksowo – w latach 2020–2024 liczba osób korzystających z pomocy społecznej spadła o 17,7%, co świadczy o rosnącej zaradności mieszkańców i poprawie sytuacji materialnej rodzin. Prowadzone są działania w zakresie wsparcia rodzin, osób starszych i niepełnosprawnych, a także profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania przemocy. Opieka zdrowotna zapewniana jest przez kilka placówek medycznych, jednak w ostatnich latach liczba udzielanych porad zmniejszyła się o ok. 12%, co może wskazywać na zmieniające się potrzeby lub dostępność świadczeń. Ważnym aspektem życia społecznego jest rosnące zaangażowanie obywatelskie – świadczy o tym

zwiększająca się frekwencja wyborcza oraz aktywność licznych organizacji pozarządowych, które współtworzą lokalne inicjatywy, wspierają integrację mieszkańców i rozwój lokalnego kapitału społecznego.

Podsumowując, mimo niekorzystnej sytuacji demograficznej, gmina Różan rozwija wiele aspektów życia społecznego, budując zaplecze instytucjonalne, edukacyjne, kulturalne i zdrowotne, które wspierają mieszkańców i tworzą warunki do zrównoważonego rozwoju lokalnej wspólnoty. Wyzwania demograficzne wymagają jednak dalszych działań na rzecz zatrzymania mieszkańców, poprawy jakości edukacji i rozwoju usług społecznych.

Sfera gospodarcza

Sfera gospodarcza gminy Różan opiera się głównie na działalności rolniczej, produkcyjnej i usługowo-handlowej, przy czym dominującą rolę pełnią mikroprzedsiębiorstwa, które stanowią 94,13% wszystkich podmiotów gospodarczych (417 z 443 w 2024 roku). Od 2020 roku liczba zarejestrowanych firm wzrosła o 30, co świadczy o umiarkowanym, lecz stabilnym rozwoju lokalnej przedsiębiorczości. Gmina boryka się jednak z istotnymi ograniczeniami w sektorze rolnym – niska jakość gleb (przeważają klasy IV–VI) oraz rozdrobnienie gospodarstw ograniczają rozwój i efektywność tego sektora.

Istotnym źródłem utrzymania mieszkańców – oprócz rolnictwa – są lokalne zakłady produkcyjne i usługowe. Korzystnym zjawiskiem jest również wzrost wpływów do budżetu gminy z tytułu podatków CIT i PIT o około 9% w latach 2020–2024, co przekłada się na poprawę kondycji finansowej samorządu i zwiększa jego możliwości inwestycyjne. Na rynku pracy widać wyraźny spadek bezrobocia – w latach 2020–2023 liczba bezrobotnych zmniejszyła się z 122 do 108 osób, czyli o ponad 11%, szczególnie wśród osób młodych i po 50. roku życia. Spadek bezrobocia przyczynia się do poprawy sytuacji materialnej mieszkańców, ożywienia lokalnego rynku i wzrostu wpływów podatkowych, co tworzy pozytywne warunki do dalszego rozwoju gospodarczego gminy.

Położenie gminy przy drogach krajowych nr 60, nr 61, nr 53 jest istotnym czynnikiem ułatwiającym transport i dostęp do rynków zbytu, a tym samym sprzyjającym rozwojowi przedsiębiorczości. Jednocześnie wyzwaniem pozostaje niski poziom innowacyjności oraz brak większych inwestorów, którzy mogliby znacząco zwiększyć skalę lokalnej gospodarki. Potencjał rozwojowy widoczny jest w możliwości wykorzystania środków zewnętrznych na rozwój MŚP, modernizację rolnictwa i promocję turystyki przyrodniczej.

Sfera przestrzenna i klimatyczno-środowiskowa

Sfera przestrzenna i klimatyczno-środowiskowa gminy Różan charakteryzuje się dominacją funkcji rolniczej, z dużym udziałem gruntów ornych oraz znacznych obszarów leśnych. Gmina zajmuje powierzchnię 8 435,68 ha, a wysoka lesistość w połączeniu z doliną rzeki Narwi

i Różanicy tworzą unikalne walory przyrodniczo-krajobrazowe. Na terenie gminy znajdują się obszary chronione, takie jak Natura 2000 „Dolina Dolnej Narwi”, a także pomniki przyrody. Pomimo rolniczego charakteru i ograniczonego stopnia urbanizacji, obserwuje się rozwój zabudowy mieszkaniowej i infrastruktury technicznej, w tym sieci wodociągowej i kanalizacyjnej.

Na terenie gminy nadal brakuje dróg dla rowerów i komunikacji miejskiej, co ogranicza codzienną mobilność mieszkańców. Jakość powietrza również pozostaje problemem – w 2023 roku odnotowano przekroczenia poziomu benzo(a)pirenu i ozonu, dlatego konieczne są dalsze działania proekologiczne, takie jak modernizacja systemów grzewczych, edukacja ekologiczna mieszkańców oraz inwestycje w odnawialne źródła energii.

Pod względem zagrożeń środowiskowych, na terenie gminy znajdują się obszary zagrożenia powodzią: o niskim prawdopodobieństwie (0,2% – raz na 500 lat), średnim (1% – raz na 100 lat) i wysokim (10% – raz na 10 lat). Wymaga to racjonalnego gospodarowania wodami, utrzymania infrastruktury przeciwpowodziowej oraz planowania przestrzennego uwzględniając zagrożenia hydrologiczne.

Z przestrzennego punktu widzenia gmina posiada potencjał rozwojowy, zwłaszcza w zakresie rozwoju mieszkalnictwa, usług publicznych i turystyki przyrodniczej, jednak wymaga to dalszego rozwoju infrastruktury, racjonalnego planowania przestrzennego oraz kontynuacji działań na rzecz poprawy jakości środowiska, aby utrzymać równowagę między rozwojem a ochroną zasobów naturalnych.

1.2. Analiza SWOT

Poniżej przedstawiono tabele, w których określono mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, które wywierają wpływ na dalszy rozwój gminy.

Tabela 1. Analiza SWOT – wymiar społeczny

Mocne strony	Słabe strony
— szeroka oferta edukacyjna ze względu na obecność wszystkich szczebli kształcenia – przedszkole, szkoła podstawowa, liceum, technikum, branżowa, — planowane oddanie do użytku we wrześniu 2025 roku nowoczesnego przedszkola samorządowego, z miejscami dla 175 dzieci, — budowa żłobka na terenie miasta Różan, — zapewnienie dostępu do oferty kulturalnej poprzez czynne funkcjonowanie Gminnego	— spadek liczby ludności w ostatnich latach na co wpływ miał ujemny przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji, — wyniki egzaminu ósmoklasisty poniżej średnich powiatu i województwa, szczególnie z matematyki.

Ośrodka Kultury i Czytelnictwa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Różanie, — organizowanie imprez sportowych i kulturalnych o znaczeniu lokalnym i ponadregionalnym, — dostęp do infrastruktury sportowej, — spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej, — dostępność do podstawowej opieki zdrowotnej: funkcjonowanie kilku przychodni i punktów, — wzrost frekwencji wyborczej, świadczący o wzroście świadomości społecznej — działalność organizacji pozarządowych.	
Szanse	Zagrożenia
— rosnąca aktywność i poziom integracji mieszkańców w wyniku realizowanych projektów, — napływ nowych mieszkańców, — nowe możliwości udzielania pomocy osobom potrzebującym, — rozwój instytucji pomocowych oraz zwiększenie świadomości uczniów i mieszkańców na różnych płaszczyznach, — rozwój sektora usług edukacyjnych, — pozyskiwanie środków finansowych z funduszy europejskich na zapobieganie wykluczeniu społecznemu.	— postępujący proces starzenia się społeczeństwa, — bierność osób objętych pomocą społeczną i nasilanie się postaw roszczeniowych, — wykluczenie społeczne osób z niepełnosprawnościami w przypadku braku objęcia ich działaniami w tej kwestii, — zjawisko „dziedziczenia bezrobocia” i wyuczonej bezradności.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 2. Analiza SWOT – wymiar gospodarczy

Mocne strony	Słabe strony
— wzrost liczby podmiotów gospodarczych, — wzrost wpływów do budżetu z CIT i PIT, — spadek liczby osób bezrobotnych, — rozwijająca się infrastruktura drogowa i techniczna, — dominujące zatrudnienie w sektorze rolnictwa.	— mała liczba miejsc pracy w Gminie Różan, co wpływa na migrację młodych osób, — niskiej jakości grunty rolnicze (niskie klasy bonitacyjne) — rozdrobnienie gospodarstw rolnych.
Szanse	Zagrożenia
— korzystna lokalizacja rozwoju gospodarczego dzięki położeniu gminy przy drogach krajowych nr 60, nr 61, nr 53, — wzrost gospodarczy kraju, — budowa nowych zakładów na terenie gminy przez podmioty krajowe i zagraniczne.	— zmniejszenie się opłacalności produkcji rolnej, — wzrost kosztów budowy infrastruktury technicznej pod rozwój terenów inwestycyjnych, — ryzyko odpływu pracowników do większych ośrodków.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 3. Analiza SWOT – wymiar przestrzenny i klimatyczno-środowiskowy

Mocne strony	Słabe strony
— położenie nad rzeką Narew, — dogodne położenie komunikacyjne, — obecność form ochrony przyrody, — rozwijająca się infrastruktura techniczna, — wysoki poziom unieszkodliwienia zidentyfikowanych wyrobów azbestowych; — powiększenie granic administracyjnych miasta Różan w 2022 roku (przyłączono część wsi Paulinowo do miasta Różan).	— występowanie terenów zagrożenia powodziowego, — niewystarczająca sieć kanalizacyjna, — ograniczony zasób mieszkaniowy gminy, — przekroczenia norm jakości powietrza (benzo(a)piren, ozon), — niskiej jakości grunty rolnicze (niskie klasy bonitacyjne); — słabe nasycenie infrastrukturą turystyczną, brak ciągów pieszych i dróg dla rowerów, brak odpowiedniej bazy hotelowej i gastronomicznej.
Szanse	Zagrożenia
— możliwość wykorzystania istniejących zbiorników wodnych oraz obszarów chronionych do stworzenia terenów rekreacyjnych, — pozyskiwanie środków finansowych z funduszy krajowych lub europejskich na rozbudowę i modernizację infrastruktury, — ciągła edukacja i podnoszenie świadomości ekologicznej, — promocja walorów przyrodniczych i kulturowych gminy, — wprowadzenie na terenie kraju nowych założeń i wytycznych dotyczących gospodarowania odpadami komunalnymi.	— ograniczona ilość środków na rozwój infrastruktury technicznej, — niedostateczny poziom świadomości ekologicznej mieszkańców, — nasilające się zmiany klimatyczne (m.in. ocieplenie się klimatu, susze, ulewne deszcze), — rosnące koszty inwestycji, — zagrożenie powodziowe.

Źródło: Opracowanie własne

1.3. Potencjał gminy

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy zidentyfikowano zasoby oraz produkty i usługi, mogące przynieść korzyści bezpośrednie lub pośrednie dla mieszkańców gminy.

Do głównych atutów Gminy, świadczących o jej potencjale rozwojowym należą następujące zasoby oraz produkty i usługi:

- a) zasoby (charakterystyczne, nieprzetworzone i użyteczne elementy, materiały lub niematerialne, którymi gmina dysponuje):
- aktywne społeczeństwo biorące udział w tworzeniu i upowszechnianiu form kultury,
 - występowanie infrastruktury wspierającej aktywność lokalną i integrację społeczną – działalność Gminny Ośrodek Kultury i Czytelnictwa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Różanie,

- dogodne położenie pod względem komunikacyjnym – lokalizacja Gminy w pobliżu dróg krajowych nr 60, nr 61, nr 53,
 - położenie Gminy nad rzeką Narew, co wraz z obszarami chronionymi tworzy idealne walory do stworzenia nowych terenów rekreacyjnych oraz rozwój działalności turystycznej.
- b) produkty i usługi (materialne produkty, zdarzenia oraz usługi, które są oferowane przez Gminę Różan):
- szeroka oferta edukacyjna ze względu na obecność wszystkich szczebli kształcenia – przedszkole, szkoła podstawowa, liceum, technikum, branżowa,
 - planowane oddanie do użytku we wrześniu 2025 roku nowoczesnego przedszkola samorządowego, z miejscami dla 175 dzieci,
 - budowa żłobka na terenie miasta Różan,
 - program usuwania wyrobów zawierających azbest oraz wysoki poziom unieszkodliwienia wyrobów azbestowych zidentyfikowanych na terenie gminy,
 - wydarzenia lokalne i ponadregionalne organizowane przez GOKiC w Różanie,
 - dostępność infrastruktury sportowej – m.in. Stadionu Miejskiego i hali sportowej w Różanie.

Potencjał rozwojowy Gminy opiera się głównie na wymienionych powyżej zasobach.

1.4. Bariery i potrzeby rozwojowe

Bariery rozwojowe stanowią niekorzystne zjawiska, niewykorzystane potencjały lub wewnętrzne i zewnętrzne czynniki uniemożliwiające lub utrudniające rozwój. Bariery rozwojowe przedstawiono w układzie: przyczyna → problem → potrzeba rozwojowa.

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Różan określono przyczyny, problemy i potrzeby rozwojowe, które przedstawiono w poniższej tabeli w wymiarze społecznym, gospodarczym oraz przestrzennym.

Tabela 4. Problemy, przyczyny i potrzeby rozwojowe gminy

Przyczyna	Problem	Potrzeba rozwojowa
Wymiar społeczny		
— Ujemny przyrost naturalny (dominacja liczby zgonów nad liczbą urodzeń każdego roku), — Ujemne saldo migracji – dominacja wymeldowani nad zameldowaniami każdego roku, — Starzenie się społeczeństwa – wysoki i rosnący udział liczby osób w wieku poprodukcyjnym,	Depopulacja i odpływ mieszkańców	— Zatrzymanie młodzieży w Gminie poprzez rozwój oferty edukacyjnej i aktywizację zawodową, — Inwestycje w infrastrukturę poprawiają jakość życia, które mogą przyciągnąć nowych mieszkańców, — Rozwój usług publicznych dla osób starszych i aktywizacja seniorów.

Przyczyna	Problem	Potrzeba rozwojowa
— Ograniczony lokalny rynek pracy i brak miejsc zatrudnienia dla młodych osób.		
Wymiar gospodarczy		
— Dominacja mikroprzedsiębiorstw – mała liczba większych firm i zakładów, — Niewystarczająca promocja gminy jako miejsca przyjaznego inwestycjom, — Brak w pełni uzbrojonych terenów inwestycyjnych lub wyodrębnionej strefy przemysłowej.	Zainteresowanie inwestorów przemysłowo-usługowych napotyka na bariery infrastrukturalne – obecnie brak dostępnych, przygotowanych terenów inwestycyjnych.	— Utworzenie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych, — Aktywna promocja gminy w zakresie gospodarczym o zasięgu ponadregionalnym, — Wsparcie dla nowych i obecnych lokalnych przedsiębiorców.
Wymiar przestrzenny		
— Atrakcyjne środowisko naturalne (rzeka Narew, obszary chronione), ale brak rozwiniętej infrastruktury turystycznej, — Niewielka baza noclegowa i gastronomiczna, — Brak rozwiniętej infrastruktury pieszo-rowerowej o funkcji komunikacyjno-rekreacyjnej.	Niewykorzystany potencjał turystyczny	— Budowa i oznakowanie tras pieszo-rowerowych, — Wsparcie dla przedsiębiorców tworzących małe obiekty turystyczne (agroturystyka, miejsca z funkcją noclegową i gastronomiczną), — Promocja walorów krajobrazowych i kulturowych Gminy, — Rozwój infrastruktury rekreacyjnej (np. place zabaw, miejsca piknikowe).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej diagnozy społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy

2. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych i oczekiwane rezultaty planowanych działań

Strategia Rozwoju powinna stanowić dokument bazowy, wspierać i synergicznie wpływać na realizację celów i działań sprecyzowanych w innych dokumentach planistycznych i strategicznych Gminy, wpływając na ożywienie społeczno-gospodarcze.

Wizja rozwoju określa stan docelowy, do którego władze lokalne oraz ich partnerzy będą dążyć, wykorzystując możliwości płynące z posiadanego potencjału własnego i szans pojawiających się w najbliższym otoczeniu. Wizja określa zatem, jak Gmina zamierza być postrzegana w przyszłości.

Uwzględniając powyższe, określono następującą wizję rozwoju:

Gmina Różan w 2035 roku jest nowoczesnym i dynamicznie rozwijającym się obszarem, przyjaznym mieszkańcom, inwestorom i środowisku. Posiada silny potencjał gospodarczy, atrakcyjną ofertę inwestycyjną oraz dobrze rozwiniętą infrastrukturę techniczną, wspierającą rozwój przemysłu, usług i handlu.

Dzięki efektywnemu planowaniu przestrzennemu i dostępności terenów inwestycyjnych gmina przyciąga przedsiębiorców i tworzy nowe miejsca pracy. Zapewnia wysoką jakość życia, oferując dostęp do nowoczesnej edukacji, kultury i rekreacji.

Dbą o integrację społeczną, rozwój przedsiębiorczości oraz rewitalizację przestrzeni miejskich i historycznych, dzięki czemu jest miejscem atrakcyjnym do życia, pracy i inwestowania – otwartym na przyszłość i przygotowanym na nowe wyzwania.

Cele strategiczne są odpowiedzią na problemy zdiagnozowane w ramach przeprowadzonej diagnozy Gminy i wynikają ze sformułowanej wcześniej wizji rozwoju Gminy. Wytaczają kierunki, którymi należy podążać, by osiągnąć założony w niej stan. W ramach niniejszej Strategii określono łącznie 3 cele strategiczne, tj. w wymiarze społecznym, gospodarczym oraz przestrzennym i klimatyczno-środowiskowym:

Wymiar społeczny:

Cel strategiczny 1. Wysoki poziom jakości życia mieszkańców dzięki integracji społecznej oraz dostępności nowoczesnych usług edukacyjnych, kulturowych i opiekuńczych.

Wymiar gospodarczy:

Cel strategiczny 2. Atrakcyjne warunki dla rozwoju przedsiębiorczości i inwestycji poprzez efektywne wykorzystanie potencjału gospodarczego i przestrzennego Gminy.

Wymiar przestrzenny i klimatyczno-środowiskowy:

Cel strategiczny 3. Funkcjonalna, uporządkowana i odporna na zmiany klimatu przestrzeń Gminy z nowoczesną infrastrukturą techniczną.

Wymiary rozwojowe Gminy są zależne od siebie i wzajemnie się przenikają. Zadania i cele zrealizowane w jednym wymiarze rozwojowym wpływają na realizację zadań i celów w innym, dzięki czemu powstaje efekt synergii wzmacniający osiągnięcie wymaganych wskaźników, co tylko przyspiesza realizację określonej wizji rozwoju Gminy.

Cele strategiczne będą osiągnięte poprzez realizację szczegółowych celów operacyjnych, które zaprezentowano w tabeli poniżej.

Tabela 5. Cele strategiczne i operacyjne

Wymiar	Cel strategiczny	Cele operacyjne
Społeczny	1. Wysoki poziom jakości życia mieszkańców dzięki integracji społecznej oraz dostępności nowoczesnych usług edukacyjnych, kulturowych i opiekuńczych.	1.1. Zmodernizowana i rozbudowana infrastruktura edukacyjna, kulturalna i opiekuńcza.
		1.2. Zintegrowane społeczeństwo oraz zapewniona aktywność lokalnych społeczności.
		1.3. Zwiększony poziom bezpieczeństwa i komfortu życia mieszkańców.
Gospodarczy	2. Atrakcyjne warunki dla rozwoju przedsiębiorczości i inwestycji poprzez efektywne wykorzystanie potencjału gospodarczego i przestrzennego Gminy.	2.1. Udostępnienie i uzbrojenie strefy inwestycyjnej oraz nowych terenów pod działalność gospodarczą.
		2.2. Rozwinięte lokalne rolnictwo oraz wypromowane produkty regionalne i zdrowa żywność.
		2.3. Zwiększony potencjał turystyczny Gminy.
Przestrzenny i klimatyczno-środowiskowy	3. Funkcjonalna, uporządkowana i odporna na zmiany klimatu przestrzeń Gminy z nowoczesną infrastrukturą techniczną.	3.1. Spójne planowanie przestrzenne gminy z wyznaczeniem stref funkcjonalnych, ochroną gruntów rolnych i rozwojem mieszkalnictwa wielorodzinnego.
		3.2. Rozwinięta infrastruktura techniczna, przyjazna środowisku.
		3.3. Wzrost odporności Gminy na zmiany klimatyczne.

Źródło: Opracowanie własne

Cel strategiczny 1. Wysoki poziom jakości życia mieszkańców dzięki integracji społecznej oraz dostępności nowoczesnych usług edukacyjnych, kulturowych i opiekuńczych

Realizacja celów w sferze społecznej wpłynie na poprawę jakości życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury społecznej oraz aktywizację lokalnej społeczności. Modernizacja placówek oświatowych i opiekuńczych (żłobek, szkoła, ośrodek zdrowia, środowiskowy dom samopomocy) przyczyni się do zwiększenia dostępności usług edukacyjnych, zdrowotnych i opiekuńczych, co szczególnie wpłynie na rodziny z dziećmi, osoby starsze oraz osoby z niepełnosprawnościami.

Dzięki rozwojowi oferty kulturalnej i rekreacyjnej (świetlice, biblioteki, wydarzenia lokalne) nastąpi ożywienie życia społecznego w mniejszych miejscowościach. Planowane działania w zakresie integracji społecznej, wolontariatu oraz wsparcia rodzin i osób bezrobotnych pobudzą lokalną aktywność obywatelską, a organizacja szkoleń zawodowych zwiększy szanse na rynku pracy.

Zwiększenie poziomu bezpieczeństwa (modernizacja OSP, monitoring, inteligentne przejścia, edukacja kryzysowa) wzmocni poczucie stabilizacji i komfortu życia wśród mieszkańców. W dłuższej perspektywie, Gmina Różan stanie się bardziej bezpieczną i zintegrowaną społecznością.

Tabela 6. Cel strategiczny 1. Wysoki poziom jakości życia mieszkańców dzięki integracji społecznej oraz dostępności nowoczesnych usług edukacyjnych, kulturowych i opiekuńczych.

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
Cel operacyjny 1.1.					
Zmodernizowana i rozbudowana infrastruktura edukacyjna, kulturalna i opiekuńcza.					
1.1.1. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury publicznej oraz tworzenie warunków dla rozwoju edukacji i opieki.	— Zwiększenie liczby dostępnych miejsc w placówkach edukacyjnych i opiekuńczych dla dzieci, — Poprawa jakości nauczania i warunków edukacyjnych, — Utworzenie nowej jednostki opiekuńczej (żłobka), odpowiadającej na potrzeby rodzin z małymi dziećmi, — Poprawa efektywności funkcjonowania administracji lokalnej, — Zwiększenie atrakcyjności Gminy Różan jako miejsca przyjaznego rodzinom z dziećmi.	— Liczba wybudowanych/ wyremontowanych obiektów oświatowych i opiekuńczych, — Liczba nowo utworzonych miejsc w żłobku, — Liczba wyremontowanych budynków użyteczności publicznej, — Procentowy wzrost liczby dzieci objętych edukacją.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035
1.1.2. Poprawa dostępności i jakości usług zdrowotnych oraz wsparcia społecznego.	— Zwiększenie dostępności usług medycznych i opiekuńczych w Gminie, — Poprawa warunków leczenia i komfortu pacjentów dzięki nowoczesnej infrastrukturze, — Utworzenie środowiskowego domu samopomocy jako formy wsparcia osób z niepełnosprawnościami i wymagających opieki, — Wzrost poziomu bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców, — Wzmocnienie lokalnej sieci wsparcia społecznego.	— Liczba zmodernizowanych lub nowo wybudowanych obiektów służby zdrowia, — Liczba miejsc dostępnych w środowiskowym domu samopomocy, — Liczba mieszkańców korzystających z usług nowej placówki zdrowia i środowiskowego domu samopomocy.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035

Strategia Rozwoju Gminy Różan na lata 2026-2035

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
1.1.3. Wzmocnienie lokalnej oferty edukacyjnej poprzez organizację zajęć wyrównawczych, pozalekcyjnych, kolonii oraz programów wspierających rozwój dzieci i młodzieży.	— Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z różnych środowisk, — Wzrost aktywności uczniów w życiu szkolnym i lokalnym, — Rozwój kompetencji społecznych, emocjonalnych i poznawczych uczestników zajęć, — Zwiększenie zaangażowania rodziców i nauczycieli w proces wychowawczo-edukacyjny, — Budowanie pozytywnych postaw poprzez aktywność pozalekcyjną i wypoczynkową.	— Liczba przeprowadzonych zajęć pozalekcyjnych i wyrównawczych, — Liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w koloniach i programach rozwojowych, — Wskaźnik frekwencji i zaangażowania uczniów.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035
1.1.4. Rozwój i wsparcie działalności kulturalnej na terenie gminy, obejmujące zarówno nowe inicjatywy, jak i istniejącą infrastrukturę.	— Zwiększenie dostępności do kultury na obszarach wiejskich, — Integracja mieszkańców wokół działań kulturalnych i edukacyjnych, — Ożywienie życia społecznego i kulturalnego w mniejszych miejscowościach, — Wzrost liczby inicjatyw lokalnych opartych na animacji kultury, — Wzmocnienie tożsamości lokalnej i dziedzictwa kulturowego regionu.	— Liczba nowo utworzonych lub zmodernizowanych świetlic wiejskich, — Liczba wydarzeń i zajęć kulturalnych realizowanych w nowych miejscach, — Liczba uczestników korzystających z oferty instytucji kultury.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035
Cel operacyjny 1.2. Zintegrowane społeczeństwo oraz zapewniona aktywność lokalnych społeczności.					
1.2.1. Rozszerzenie usług społecznych dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami poprzez rozwój placówek i wsparcia dziennego, wolontariatu.	— Poprawa jakości życia i zwiększenie samodzielności osób zależnych (seniorów, osób z niepełnosprawnościami), — Rozwój wolontariatu lokalnego jako formy solidarności międzypokoleniowej,	— Liczba utworzonych lub rozszerzonych placówek wsparcia dziennego, — Liczba aktywnych wolontariuszy działających w programach wsparcia, — Liczba godzin świadczenia usług wspierających.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035

Strategia Rozwoju Gminy Różan na lata 2026-2035

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
	— Wzrost dostępności i różnorodności usług opiekuńczych na poziomie lokalnym, — Zwiększenie integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem.				
1.2.2. Aktywizacja mieszkańców poprzez współpracę z organizacjami pozarządowymi i wspieranie działań oddolnych.	— Zwiększenie zaangażowania mieszkańców w życie publiczne i rozwój lokalny, — Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych jako partnerów Gminy w działaniach społecznych, — Rozwój lokalnych inicjatyw obywatelskich odpowiadających na potrzeby społeczności, — Zwiększenie liczby projektów społecznych realizowanych na poziomie oddolnym, — Utrwalenie postawy aktywności obywatelskiej i współodpowiedzialności za dobro wspólne.	— Liczba wspartych projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe, — Liczba aktywnych organizacji pozarządowych współpracujących z Gminą, — Liczba mieszkańców zaangażowanych w oddolne inicjatywy.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035
1.2.3. Organizacja wydarzeń historycznych, patriotycznych, rekreacyjnych i sportowych integrujących społeczność lokalną.	— Budowanie wspólnot i tożsamości lokalnej poprzez wspólne doświadczenia i aktywności, — Utrwalanie wartości patriotycznych i szacunku dla lokalnej historii, — Promocja aktywnego i zdrowego stylu życia wśród mieszkańców, — Zwiększenie uczestnictwa mieszkańców w wydarzeniach kulturalnych i sportowych, — Rozwój więzi międzypokoleniowych oraz	— Liczba zorganizowanych wydarzeń o charakterze integracyjnym, — Liczba uczestników wydarzeń z podziałem na grupy wiekowe, — Liczba partnerstw lokalnych zaangażowanych w organizację wydarzeń.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035

Strategia Rozwoju Gminy Różan na lata 2026-2035

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
	integracja różnych grup społecznych.				
1.2.4. Podnoszenie kompetencji zawodowych osób bezrobotnych poprzez organizację szkoleń zawodowych oraz działań z zakresu doradztwa zawodowego.	— Zwiększenie szans osób bezrobotnych na znalezienie zatrudnienia, — Nabycie przez uczestników praktycznych umiejętności dostosowanych do potrzeb lokalnego rynku pracy, — Zwiększenie motywacji i aktywizacja zawodowa osób długotrwale bezrobotnych, — Dopasowanie oferty edukacyjnej i doradczej do konkretnych branż i pracodawców, — Wzrost liczby osób podejmujących aktywność zawodową lub edukacyjną.	— Liczba zorganizowanych szkoleń i warsztatów zawodowych, — Liczba uczestników szkoleń i sesji doradczych, — Liczba osób, które po udziale w działaniach znalazły zatrudnienie lub rozpoczęły działalność gospodarczą.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035
1.2.5. Wzmacnianie systemu wsparcia rodzin i dzieci w gminie.	— Zwiększenie dostępności pomocy materialnej i ulg dla rodzin wielodzietnych, — Realizacja programu Karty Dużej Rodziny (KDR) na terenie gminy, — Poprawa dostępności specjalistycznego wsparcia dla rodzin w kryzysie opiekuńczym i wychowawczym, — Zapewnienie pomocy rodzinom dotkniętym problemami alkoholowymi i przemocą domową, — Rozszerzenie oferty zajęć pozaszkolnych, w tym organizacja kolonii, ferii i wydarzeń w GOKiC, — Zwiększenie uczestnictwa dzieci i młodzieży w zajęciach rozwijających umiejętności i pasje.	— Liczba rodzin korzystających z ulg i zwolnień, — Liczba wydanych Kart Dużej Rodziny w gminie, — Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny, — Liczba osób objętych pomocą w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie i problemom alkoholowym, — Liczba zorganizowanych zajęć pozalekcyjnych, kolonii, — Liczba uczestników zajęć, wyjazdów i wydarzeń kulturalno-rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
Cel operacyjny 1.3. Zwiększony poziom bezpieczeństwa i komfortu życia mieszkańców.					
1.3.1. Zwiększenie bezpieczeństwa publicznego poprzez rozwój i doposażenie jednostek OSP, szkolenia, działania prewencyjne oraz zarządzanie kryzysowe.	— Podniesienie gotowości operacyjnej jednostek OSP, — Zwiększenie skuteczności działań ratowniczych i prewencyjnych, — Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców w sytuacjach zagrożenia, — Zwiększenie zaangażowania społeczności lokalnej w działania związane z bezpieczeństwem, — Rozwój systemu zarządzania kryzysowego na poziomie lokalnym.	— Liczba doposażonych jednostek OSP, — Liczba przeprowadzonych szkoleń i ćwiczeń z zakresu zarządzania kryzysowego, — Liczba interwencji z udziałem OSP z nowym wyposażeniem, — Liczba osób biorących udział w szkoleniach, — Liczba mieszkańców objętych działaniami prewencyjnymi.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035
1.3.2. Rozbudowa systemu monitoringu, oświetlenia drogowego oraz montaż inteligentnych przejść dla pieszych w punktach newralgicznych.	— Poprawa bezpieczeństwa w miejscach o zwiększonym ryzyku wypadków i przestępstw, — Zmniejszenie liczby incydentów drogowych i aktów wandalizmu, — Lepsze warunki poruszania się po zmroku w przestrzeni publicznej, — Wzrost poczucia bezpieczeństwa mieszkańców, zwłaszcza dzieci i seniorów, — Wzmocnienie narzędzi kontroli i prewencji w przestrzeni publicznej.	— Liczba nowych kamer monitoringu zamontowanych na terenie gminy, — Liczba zamontowanych opraw oświetleniowych, — Liczba inteligentnych przejść dla pieszych, — Liczba zarejestrowanych interwencji dzięki systemowi monitoringu, — Procentowy spadek liczby wypadków i kolizji drogowych.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035
1.3.3. Edukacja mieszkańców w zakresie reagowania na zagrożenia i ochrony bezpieczeństwa lokalnego.	— Zwiększenie świadomości mieszkańców na temat zasad postępowania w sytuacjach kryzysowych, — Wzrost liczby osób przygotowanych do udzielenia pierwszej pomocy i reagowania na zagrożenia,	— Liczba kampanii edukacyjnych i spotkań informacyjnych, — Liczba uczestników szkoleń i warsztatów dotyczących bezpieczeństwa, — Liczba przeprowadzonych ćwiczeń symulacyjnych i ewakuacyjnych,	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035

Strategia Rozwoju Gminy Różan na lata 2026-2035

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
	— Rozwój kultury bezpieczeństwa wśród dzieci, młodzieży i dorosłych, — Lepsza współpraca społeczności z lokalnymi służbami w zakresie prewencji, — Zmniejszenie skutków ewentualnych zagrożeń dzięki wiedzy i przygotowaniu mieszkańców.	— Liczba szkół i instytucji zaangażowanych w działania edukacyjne.			

Źródło: Opracowanie własne

Cel strategiczny 2. Atrakcyjne warunki dla rozwoju przedsiębiorczości i inwestycji poprzez efektywne wykorzystanie potencjału gospodarczego i przestrzennego Gminy

Cel operacyjny 2.1. Udostępnienie i uzbrojenie strefy inwestycyjnej oraz nowych terenów pod działalność gospodarczą

Cel operacyjny 2.2. Rozwinięte lokalne rolnictwo oraz wypromowane produkty regionalne i zdrowa żywność

Cel operacyjny 2.3. Zwiększony potencjał turystyczny Gminy

Działania gospodarcze koncentrują się na stworzeniu sprzyjających warunków dla inwestorów, przedsiębiorców oraz rozwoju lokalnego rolnictwa i turystyki. Uzbrojenie terenów inwestycyjnych oraz poprawa ich dostępności (np. tereny przy ul. Warszawskiej, centrum logistyczne) stworzą fundament pod rozwój działalności produkcyjnej, handlowej i usługowej, co może przełożyć się na nowe miejsca pracy oraz wzrost dochodów Gminy.

Wzmocnienie rolnictwa ekologicznego i lokalnego przetwórstwa, połączone z budową marki regionalnej i promocją zdrowej żywności, pomoże wyróżnić Gminę na rynku krajowym, zwiększając rozpoznawalność i zaufanie do jej produktów. Wspieranie sprzedaży bezpośredniej oraz lokalnych rynków zbytu będzie sprzyjać gospodarce o obiegu zamkniętym i skracaniu łańcuchów dostaw.

Rewaloryzacja Fortu nr 1, rozwój infrastruktury turystycznej (drogi dla rowerów, skatepark, punkty informacji, nadrzeczne tereny rekreacyjne) podniosą atrakcyjność Gminy dla turystów. To z kolei może generować nowe źródła dochodu z turystyki weekendowej i sezonowej. Dzięki temu Gmina Różan zyska tym samym nową tożsamość gospodarczą, łączącą nowoczesność z dziedzictwem i lokalnymi zasobami.

Tabela 7. Cel strategiczny 2. Atrakcyjne warunki dla rozwoju przedsiębiorczości i inwestycji poprzez efektywne wykorzystanie potencjału gospodarczego i przestrzennego Gminy.

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
Cel operacyjny 2.1.					
Udostępnienie i uzbrojenie strefy inwestycyjnej oraz nowych terenów pod działalność gospodarczą.					
2.1.1. Uzbrojenie i zagospodarowanie terenów inwestycyjnych w gminie Różan.	— Przygotowanie nowych terenów pod inwestycje z pełną infrastrukturą techniczną, — Zwiększenie atrakcyjności Gminy jako lokalizacji dla inwestorów krajowych i zagranicznych, — Powstanie nowych zakładów pracy i rozwój przedsiębiorczości lokalnej, — Wzrost dochodów Gminy z tytułu podatków i opłat lokalnych, — Rozwój nowoczesnych sektorów gospodarki.	— Powierzchnia uzbrojonych terenów inwestycyjnych, — Liczba uzbrojonych działek, — Liczba nowych inwestorów w gminie, — Liczba utworzonych miejsc pracy w nowych zakładach.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035
2.1.2. Promocja Gminy jako miejsca atrakcyjnego dla inwestorów i mieszkańców poprzez poprawę dostępności komunikacyjnej i estetyki przestrzeni.	— Lepsze skomunikowanie terenów inwestycyjnych i mieszkaniowych z otoczeniem regionalnym, — Zwiększenie zainteresowania Gminą jako miejscem do życia i prowadzenia biznesu, — Poprawa wizerunku przestrzeni publicznych, — Rozwój synergii między infrastrukturą a ofertą inwestycyjną, — Zwiększenie napływu mieszkańców i przedsiębiorców.	— Długość zmodernizowanych lub wybudowanych odcinków dróg i chodników, — Liczba zrealizowanych inwestycji poprawiających estetykę przestrzeni publicznych, — Liczba kampanii promocyjnych i materiałów promocyjnych dotyczących Gminy.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035
Cel operacyjny 2.2.					
Rozwinięte lokalne rolnictwo oraz wypromowane produkty regionalne i zdrowa żywność.					

Strategia Rozwoju Gminy Różan na lata 2026-2035

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
2.2.1. Wsparcie zrównoważonego, ekologicznego rolnictwa oraz lokalnego przetwórstwa produktów spożywczych.	— Rozwój rolnictwa przyjaznego środowisku i dostosowanego do potrzeb rynku, — Zwiększenie wartości dodanej produktów rolnych poprzez ich lokalne przetwarzanie, — Poprawa opłacalności produkcji rolnej i wzmocnienie lokalnych gospodarstw, — Ograniczenie negatywnego wpływu rolnictwa na środowisko naturalne, — Zwiększenie bezpieczeństwa żywnościowego na poziomie lokalnym.	— Liczba gospodarstw wdrażających ekologiczne metody produkcji, — Liczba uruchomionych lokalnych zakładów przetwórczych, — Powierzchnia upraw ekologicznych, — Liczba szkoleń i doradztwa dla rolników na temat zrównoważonego rolnictwa.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035
2.2.2. Budowa marki regionalnej Gminy Różan opartej na lokalnych produktach i zdrowej żywności.	— Stworzenie rozpoznawalnej i pozytywnie kojarzonej marki lokalnej, — Promocja zdrowego stylu życia i regionalnych tradycji kulinarnych, — Wzrost popytu na produkty pochodzące z Gminy Różan, — Zwiększenie konkurencyjności lokalnych producentów, — Wzmocnienie tożsamości regionalnej i dumy z lokalnych zasobów.	— Liczba produktów objętych marką regionalną, — Liczba działań promujących markę, — Liczba lokalnych producentów zaangażowanych w projekt.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035
2.2.3. Promocja sprzedaży bezpośredniej oraz wspieranie rynków zbytu dla lokalnych rolników.	— Zwiększenie dochodów lokalnych rolników, — Wzrost zainteresowania konsumentów produktami lokalnymi i świeżymi, — Rozwój inicjatyw takich jak targowiska, — Umocnienie pozycji lokalnych producentów na rynku regionalnym,	— Liczba zorganizowanych punktów sprzedaży bezpośredniej, — Liczba rolników uczestniczących w programach sprzedaży bezpośredniej, — Liczba kampanii promujących lokalne produkty.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
	— Integracja społeczności rolniczej i konsumenckiej.				
Cel operacyjny 2.3. Zwiększony potencjał turystyczny Gminy.					
2.3.1. Rewaloryzacja Fortu nr 1 i centrum miasta z utworzeniem muzeum oraz funkcji schronienia i atrakcji turystycznej.	— Zachowanie i ożywienie dziedzictwa historycznego Różana, — Zwiększenie atrakcyjności turystycznej miasta jako miejsca o unikalnej tożsamości, — Powstanie nowej infrastruktury muzealno-edukacyjnej i funkcjonalnej, — Wzrost ruchu turystycznego i lokalnych dochodów z usług towarzyszących, — Zaangażowanie społeczności lokalnej w opiekę nad dziedzictwem kulturowym.	— Powierzchnia przestrzeni poddanej rewaloryzacji, — Liczba osób odwiedzających muzeum i Fort, — Liczba wydarzeń kulturalnych organizowanych na terenie Fortu, — Liczba nowo utworzonych miejsc pracy w sektorze turystycznym.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2028-2029
2.3.2. Rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej: szlaki piesze i drogi dla rowerów, skatepark, place zabaw, centrum informacji turystycznej.	— Zwiększenie dostępności do atrakcji turystycznych i aktywnego wypoczynku, — Zachęcenie mieszkańców i turystów do spędzania wolnego czasu na świeżym powietrzu, — Poprawa jakości życia i promocja zdrowego stylu życia, — Rozwój turystyki rowerowej, pieszej i rodzinnej, — Integracja przestrzeni rekreacyjnych z ofertą promocyjną Gminy, — Drogi dla rowerów zgodne z wojewódzkimi standardami infrastruktury rowerowej.	— Długość wybudowanych ciągów pieszych i dróg dla rowerów, — Liczba nowo powstałych obiektów rekreacyjnych, — Liczba użytkowników nowej infrastruktury rekreacyjnej, — Liczba udzielonych informacji w centrum informacji turystycznej, — Liczba wydarzeń rekreacyjnych zorganizowanych na nowej infrastrukturze.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035

Strategia Rozwoju Gminy Różan na lata 2026-2035

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
2.3.3. Poprawa dostępności i zagospodarowanie terenów nadrzecznych nad Narwią.	— Ożywienie przestrzeni nad Narwią jako miejsca rekreacji, wypoczynku i turystyki, — Poprawa bezpieczeństwa i estetyki terenów nadrzecznych, — Rozwój form aktywności wodnych i przyrodniczych, — Przyciąganie turystów i inwestorów zainteresowanych turystyką i gastronomią.	— Powierzchnia zagospodarowanych terenów nadrzecznych, — Liczba zrealizowanych obiektów, — Liczba wydarzeń organizowanych nad rzeką, — Liczba osób korzystających z terenów nadrzecznych w sezonie turystycznym.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035

Źródło: Opracowanie własne

Cel strategiczny 3. Funkcjonalna, uporządkowana i odporna na zmiany klimatu przestrzeń Gminy z nowoczesną infrastrukturą techniczną

Cel operacyjny 3.1. Spójne planowanie przestrzenne gminy z wyznaczeniem stref funkcjonalnych, ochroną gruntów rolnych i rozwojem mieszkalnictwa wielorodzinnego.

Cel operacyjny 3.2. Rozwinięta infrastruktura techniczna, przyjazna środowisku.

Cel operacyjny 3.3. Wzrost odporności Gminy na zmiany klimatyczne

W sferze przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej, nacisk położony został na harmonijny rozwój przestrzenny, modernizację infrastruktury technicznej oraz adaptację do zmian klimatu. Wdrożenie nowoczesnych metod planowania przestrzennego (plan ogólny, aktualizacja MPZP, ochrona gruntów rolnych) pozwoli lepiej zagospodarować przestrzeń Gminy, zapobiegając niekontrolowanej urbanizacji i umożliwiając rozwój mieszkalnictwa wielorodzinnego w miejscach dobrze skomunikowanych i uzbrojonych.

Modernizacja sieci wodno-kanalizacyjnej, termomodernizacja budynków publicznych, rozwój sieci światłowodowej oraz promocja odnawialnych źródeł energii (OZE) zwiększą efektywność energetyczną i dostęp do usług cyfrowych. W rezultacie Gmina stanie się bardziej nowoczesna i przyjazna zarówno mieszkańcom, jak i inwestorom.

Adaptacja do zmian klimatu poprzez retencję wód, zadrzewienia, edukację ekologiczną, selektywną zbiórkę odpadów i likwidację źródeł zanieczyszczeń poprawi stan środowiska naturalnego i zmniejszy ryzyko klęsk żywiołowych. Działania te nie tylko zabezpieczają przyszłość gminy wobec rosnących zagrożeń klimatycznych, ale także wpływają pozytywnie na jakość życia i wizerunek Gminy jako zielonego i odpowiedzialnego samorządu.

Tabela 8. Cel strategiczny 3. Funkcjonalna, uporządkowana i odporna na zmiany klimatu przestrzeń Gminy z nowoczesną infrastrukturą techniczną.

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
Cel operacyjny 3.1.					
Spójne planowanie przestrzenne gminy z wyznaczeniem stref funkcjonalnych, ochroną gruntów rolnych i rozwojem mieszkalnictwa wielorodzinnego.					
3.1.1. Opracowanie planu ogólnego gminy z wyznaczeniem stref funkcjonalnych oraz aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, uwzględniająca potencjał inwestycyjny i społeczny.	— Uporządkowanie przestrzenne obszaru gminy w sposób zrównoważony i spójny, — Jasne określenie przeznaczenia terenów w podziale na strefy funkcjonalne, — Umożliwienie lepszego wykorzystania terenów o potencjale inwestycyjnym, — Dostosowanie zapisów planów do aktualnych potrzeb mieszkańców oraz warunków społeczno-gospodarczych, — Ułatwienie podejmowania decyzji inwestycyjnych i planistycznych, — Eliminacja barier administracyjnych dla rozwoju inwestycji, — Poprawa transparentności i dostępności dokumentów planistycznych wobec mieszkańców i inwestorów, — Integracja polityki przestrzennej z celami społecznymi, gospodarczymi i środowiskowymi.	— Liczba wyznaczonych stref funkcjonalnych, — Liczba przeprowadzonych konsultacji społecznych dotyczących planu ogólnego, — Liczba zaktualizowanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, — Powierzchnia terenów objętych aktualizacją planów, — Liczba uwzględnionych wniosków od mieszkańców i inwestorów.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035
3.1.2. Racjonalne gospodarowanie przestrzenią i ochrona gruntów rolnych przed nadmierną urbanizacją.	— Zachowanie równowagi pomiędzy rozwojem zabudowy a ochroną cennych użytków rolnych,	— Powierzchnia chronionych gruntów rolnych, — Liczba decyzji odmownych dotyczących zabudowy na terenach rolnych,	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe	Gmina Różan	2026-2035

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
	— Zahamowanie niekontrolowanej suburbanizacji i rozlewania się zabudowy, — Zwiększenie efektywności wykorzystania istniejącej infrastruktury, — Promocja zrównoważonego rozwoju przestrzennego, — Zabezpieczenie potencjału rolniczego Gminy na przyszłość.	— Liczba planów miejscowych z ograniczeniami dla zabudowy na gruntach rolnych.	fundusze krajowe i zagraniczne.		
3.1.3. Rozwój mieszkalnictwa wielorodzinnego poprzez lepsze planowanie przestrzenne i przygotowanie terenów z dostępem do infrastruktury.	— Zwiększenie dostępności mieszkań, szczególnie dla młodych rodzin i osób samotnych, — Racjonalne zagospodarowanie terenów miejskich i podmiejskich z zapewnioną infrastrukturą, — Zmniejszenie presji na zabudowę terenów rolnych, — Poprawa spójności przestrzennej nowych osiedli z istniejącą zabudową, — Zwiększenie potencjału rozwojowego Gminy poprzez oferowanie gotowych terenów pod inwestycje mieszkaniowe.	— Liczba wyznaczonych terenów pod zabudowę wielorodzinną, — Powierzchnia terenów z pełnym dostępem do infrastruktury, — Liczba wydanych pozwoleń na budowę budynków wielorodzinnych, — Liczba nowych mieszkań oddanych do użytku w zabudowie wielorodzinnej, — Liczba mieszkańców osiedlających się na nowych terenach mieszkaniowych.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035
Cel operacyjny 3.2. Rozwinięta infrastruktura techniczna, przyjazna środowisku.					
3.2.1. Modernizacja oczyszczalni ścieków i rozbudowa sieci wodno-kanalizacyjnej na terenie całej gminy.	— Poprawa jakości środowiska wodnego poprzez skuteczniejsze oczyszczanie ścieków, — Zwiększenie liczby mieszkańców objętych	— Liczba zmodernizowanych oczyszczalni ścieków, — Długość nowo wybudowanej sieci kanalizacyjnej i wodociągowej,	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze	Gmina Różan	2026-2035

Strategia Rozwoju Gminy Różan na lata 2026-2035

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
	systemem kanalizacji sanitarnej i wodociągowej, — Ograniczenie ryzyka awarii i przeciążeń istniejących infrastruktury, — Wzrost komfortu życia mieszkańców oraz atrakcyjności inwestycyjnych terenów, — Spełnienie norm środowiskowych i sanitarnych.	— Liczba mieszkańców podłączonych do nowych sieci, — Liczba awarii i przestojów technicznych i po modernizacji, — Wskaźnik redukcji zanieczyszczeń w odprowadzanych ściekach.	krajowe i zagraniczne.		
3.2.2. Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej oraz promocja odnawialnych źródeł energii.	— Zmniejszenie zużycia energii i kosztów eksploatacyjnych w budynkach publicznych, — Poprawa komfortu cieplnego użytkowników, — Wzrost świadomości mieszkańców w zakresie efektywności energetycznej i OZE, — Ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i ochrona klimatu.	— Liczba budynków poddanych termomodernizacji, — Ilość zaoszczędzonej energii, — Liczba zainstalowanych systemów OZE, — Wielkość redukcji emisji CO ₂ , — Liczba kampanii informacyjnych/promocyjnych na temat OZE i efektywności energetycznej.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035
3.2.3. Rozbudowa infrastruktury światłowodowej w celu zapewnienia szerokiego dostępu do usług cyfrowych dla mieszkańców i przedsiębiorców.	— Poprawa jakości i dostępności szybkiego Internetu na całym obszarze gminy, — Wsparcie dla rozwoju e-usług i pracy zdalnej, — Wzmocnienie konkurencyjności lokalnych firm poprzez lepsze zaplecze cyfrowe, — Zmniejszenie wykluczenia cyfrowego, zwłaszcza na terenach wiejskich, — Ułatwienie mieszkańcom dostępu do administracji publicznej online.	— Długość nowo wybudowanej sieci światłowodowej, — Liczba gospodarstw domowych i firm objętych zasięgiem, — Prędkość oferowanych usług dostępu do Internetu.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
3.2.4. Racjonalne gospodarowanie wodami opadowymi i powierzchniowymi poprzez działania ograniczające ryzyko wystąpienia powodzi.	— Zmniejszenie ryzyka podtopień i powodzi na obszarach zurbanizowanych, — Efektywniejsze wykorzystanie wód opadowych, — Poprawa bezpieczeństwa hydrologicznego Gminy, — Lepsze dostosowanie infrastruktury do skutków zmian klimatu.	— Liczba nowych lub zmodernizowanych systemów odprowadzania wód opadowych, — Powierzchnia objęta retencją wód, — Liczba zdarzeń związanych z lokalnymi podtopieniami, — Liczba projektów zrealizowanych z elementami zielonej i błękitnej infrastruktury.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035
Cel operacyjny 3.3. Wzrost odporności Gminy na zmiany klimatyczne.					
3.3.1. Realizacja działań adaptacyjnych do zmian klimatu, w tym retencji wód, konserwacji melioracji i wykonywanie nasadzeń.	— Zwiększenie zdolności Gminy do radzenia sobie ze skutkami zmian klimatu, — Poprawa bilansu wodnego dzięki systemom retencji i melioracji, — Zachowanie i odbudowa zieleni, w tym zadrzewień śródpolnych, — Ochrona użytków rolnych przed skutkami erozji i odwodnienia, — Wzrost różnorodności biologicznej i poprawa mikroklimatu lokalnego.	— Liczba zrealizowanych projektów retencyjnych i melioracyjnych, — Pojemność nowo utworzonych lub zmodernizowanych zbiorników retencyjnych, — Liczba nowych nasadzeń drzew i krzewów.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035
3.3.2. Edukacja ekologiczna, przeciwdziałanie dzikim wysypiskom i promocja selektywnej zbiórki odpadów.	— Zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców, — Zmniejszenie liczby nielegalnego składowania odpadów, — Poprawa poziomu segregacji odpadów u źródła, — Budowanie postaw proekologicznych,	— Liczba przeprowadzonych kampanii i wydarzeń edukacyjnych, — Liczba uczestników szkoleń i akcji ekologicznych, — Liczba usuniętych dzikich wysypisk, — Waga odpadów zebranych w sposób selektywny.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
	— Wzrost aktywności społeczności lokalnej w działaniach na rzecz czystego środowiska.				
3.3.3. Likwidacja źródeł zanieczyszczeń poprzez wymianę źródeł ciepła, inwentaryzację emisji oraz usuwanie materiałów niebezpiecznych.	— Redukcja emisji pyłów i gazów cieplarnianych, — Zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i poprawa jakości życia mieszkańców, — Bezpieczne usunięcie materiałów niebezpiecznych, — Wsparcie transformacji energetycznej w gospodarstwach domowych i obiektach publicznych, — Stworzenie bazy wiedzy o źródłach emisji i stopniu ich oddziaływania.	— Liczba zlikwidowanych nieekologicznych źródeł ciepła, — Liczba przeprowadzonych inwentaryzacji emisji w sektorze komunalno-bytowym, — Ilość usuniętych materiałów niebezpiecznych, — Wskaźnik redukcji emisji zanieczyszczeń powietrza, — Liczba gospodarstw i instytucji korzystających z dotacji lub wsparcia w ramach programu wymiany ciepła.	— Budżet własny Gminy, — Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne.	Gmina Różan	2026-2035

Źródło: Opracowanie własne

3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy

3.1. Struktura sieci osadniczej wraz z rolą i hierarchią jednostek osadniczych

Gmina Różan to gmina miejsko-wiejska, położona w północno-wschodniej części województwa mazowieckiego, w powiecie makowskim. Gmina zajmuje powierzchnię 8 435,68 ha i graniczy od północy z gminą Młynarze, od południa z gminą Rzewnie, od zachodu z gminą Czerwonka, a od wschodu z gminą Goworowo. Zdecydowana większość gminy Różan przedzielonej rzeką Narwią, leży na jej prawym brzegu. Sieć osadniczą gminy tworzy miasto Różan oraz osiemnaście jednostek pomocniczych (sołectw): Chelsty, Chrzczonki, Dąbrówka, Dzbądz, Dyszobaba, Kaszewiec, Miłony, Mroczyki-Rębiszewo, Paulinowo, Podborze, Prycanowo, Szygi, Załęże-Eliasze, Załęże-Gartki, Załęże-Sędzieta, Załęże Wielkie, Załuzie, Zawady-Ponikiew.

Obszar gminy charakteryzuje się znacznym zróżnicowaniem gleb i stosunkowo dużym udziałem gleb średniej jakości (klasy IV), zwłaszcza w środkowej części gminy i w kierunku północno-zachodnim od Różan oraz wsi Załuzie i Chrzczonki. Na pozostałym obszarze przeważają gleby słabe (V i VI klasa) żytńio-ziemniaczane i żytńio-łubinowe wytworzone głównie z piasków słabo gliniastych lub gliniastych. Najsłabsze gleby występują we wschodniej i południowo-wschodniej części gminy w miejscowościach Paulinowo, Kaszewiec, Dąbrówka i Chelsty.

Struktura zagospodarowania przestrzennego gminy Różan wskazuje na dominację terenów rolnych, które zajmują zdecydowaną większość powierzchni. Znaczną część obszaru stanowią również grunty leśne oraz tereny zadrzewione i zakrzewione, pełniące istotną funkcję przyrodniczą i krajobrazową. Niewielki udział w strukturze przestrzennej mają grunty pod wodami, a także tereny zabudowane i zurbanizowane. Nieużytki oraz inne, różnorodne grunty stanowią jedynie marginalną część powierzchni gminy, co potwierdza jej rolniczy charakter i ograniczony stopień urbanizacji.

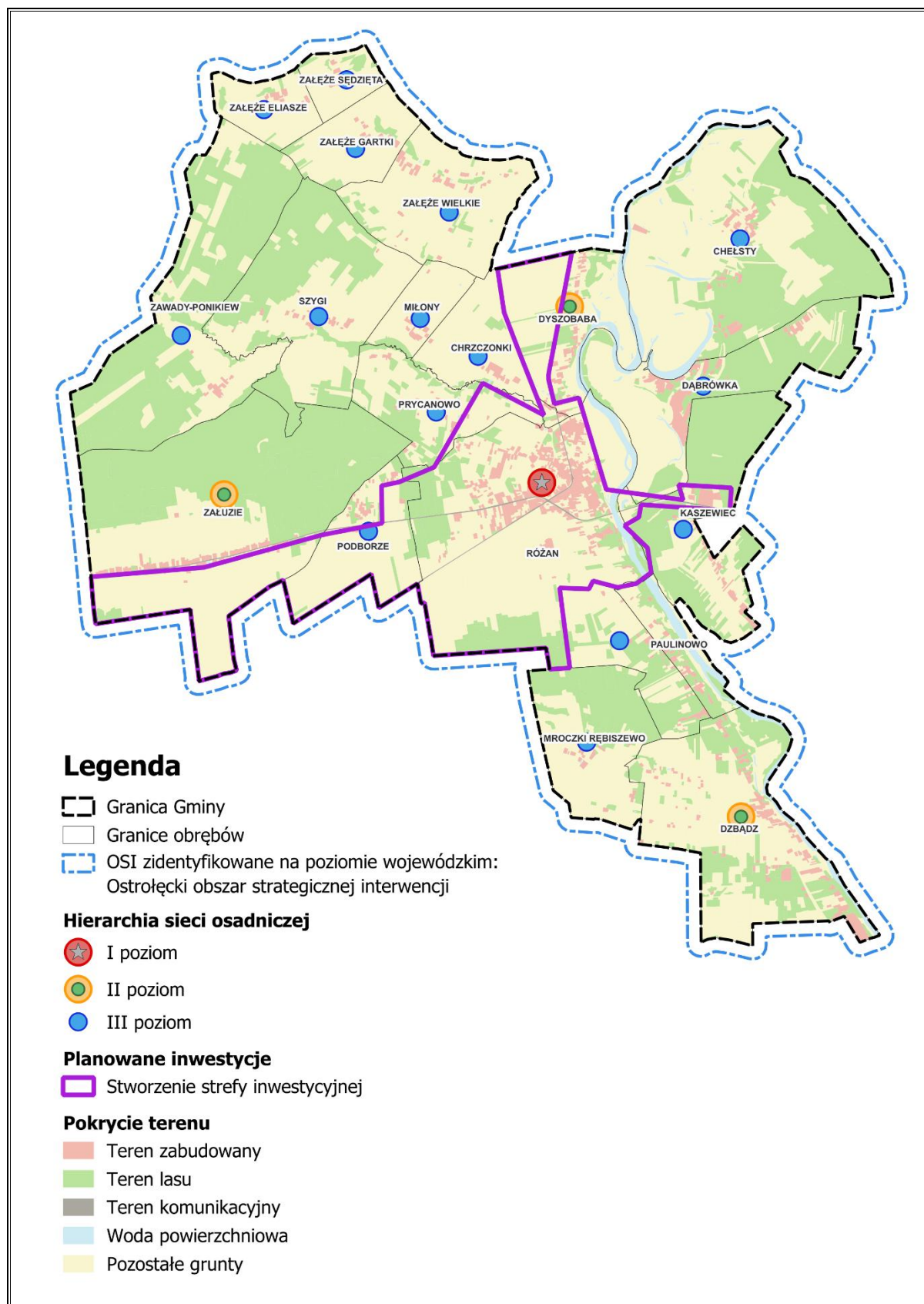
W hierarchii osadniczej I poziom stanowi miasto Różan jako ośrodek gminny o największej roli społecznej i gospodarczej. II poziom zajmują wsie o uporządkowanym systemie osadniczym wzdłuż dróg, mające potencjał lokalnych centrów rozwojowych w zakresie obsługi otaczających je mniejszych jednostek – są nimi: Dyszobaba, Załuzie i Dzbądz. Na III poziomie hierarchii znajdują się pozostałe wsie o rozproszonym charakterze zabudowy i dominującej funkcji rolniczej.

W miejscowości Dyszobaba przewiduje się rozwój usług nieuciążliwych, z wyłączeniem działalności mogącej powodować uciążliwości dla środowiska i mieszkańców.

Ważną cechą jest duża liczba małych i średnich wsi, co powoduje rozproszenie zabudowy i utrudnia pełne wykształcenie wyższych funkcji usługowych poza Różanem. Większość mieszkańców mniejszych sołectw musi dojeżdżać do miasta gminnego w celu załatwienia spraw administracyjnych, zdrowotnych czy edukacyjnych.

W związku z rozwojem gminy Różan planowane jest wyznaczenie nowych terenów przeznaczonych pod zabudowę wielorodzinną, co ma na celu zaspokojenie rosnącego zapotrzebowania mieszkaniowego oraz poprawę warunków życia mieszkańców. Równolegle, w ramach rozwoju gospodarczego gminy, przewiduje się utworzenie strefy inwestycyjnej w Różanie, zlokalizowanej przy ul. Warszawskiej. Realizacja tej inicjatywy obejmuje kompleksowe uzbrojenie terenu w niezbędną infrastrukturę techniczną, co umożliwi lokowanie inwestycji takich jak budowa centrum logistycznego DINO, zakładu przetwórstwa drewna oraz innych działalności gospodarczych. Ponadto gmina planuje wdrożenie działań wspierających przedsiębiorczość, zarówno poprzez ułatwienia dla osób zainteresowanych założeniem własnej działalności gospodarczej, jak i poprzez wsparcie dla już działających przedsiębiorców, co sprzyjać będzie dalszemu ożywieniu gospodarczemu regionu.

Rysunek 1. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Różan – struktura sieci osadniczej oraz hierarchia jednostek osadniczych

Źródło: Opracowanie własne

3.2. System powiązań przyrodniczych

Przez gminę Różan przebiega skrzyżowanie dróg krajowych nr 60, nr 61, nr 53, przez co miasto leży na ważnym szlaku tranzytowym, zachowując jednak przy tym swoje walory krajoznawczo-turystyczne. Obszar gminy cechuje się wysokimi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi. Walory przyrodniczo-krajobrazowe terenu podkreśla szczególnie jego naturalny charakter, występujące doliny rzek oraz rozległe obszary leśne.

Główną rzeką jest Narew przecinająca obszar gminy z północnego wschodu na południowy zachód. Dolina rzeki Narwi z systemem obniżeń terenowych, nielicznymi dopływami i starorzeczami w największym stopniu świadczy o wartości przyrodniczej tego terenu. Dolina rzeki Różanicy jest znacznie mniej wyraźna, ale jako obszar w niewielkim stopniu przekształcony przez człowieka, stanowi teren atrakcyjny przyrodniczo. Gmina zlokalizowana jest w obrębie 6 zlewni jednolitych części wód powierzchniowych:

- RWs1626579 – Narew od Omulwi do Orzyca,
- RW200010265589 – Różanica,
- RW2000102657549 – Dopływ z Napiórek Ciężkich,
- RW200010265789 – Sikorka,
- RW2000102658989 – Dopływ z Szelkowa Nowego,
- RW200010265569 – Róż.

W zakresie wód podziemnych Gmina Różan zlokalizowana jest na terenie jednolitych części wód podziemnych: GW200051 oraz GW200050. Ponadto, Gmina Różan zlokalizowana jest w zasięgu GZWP 215 – Subniecka Warszawska. Jest to porowy, trzeciorzędowy Główny Zbiornik Wód Podziemnych.

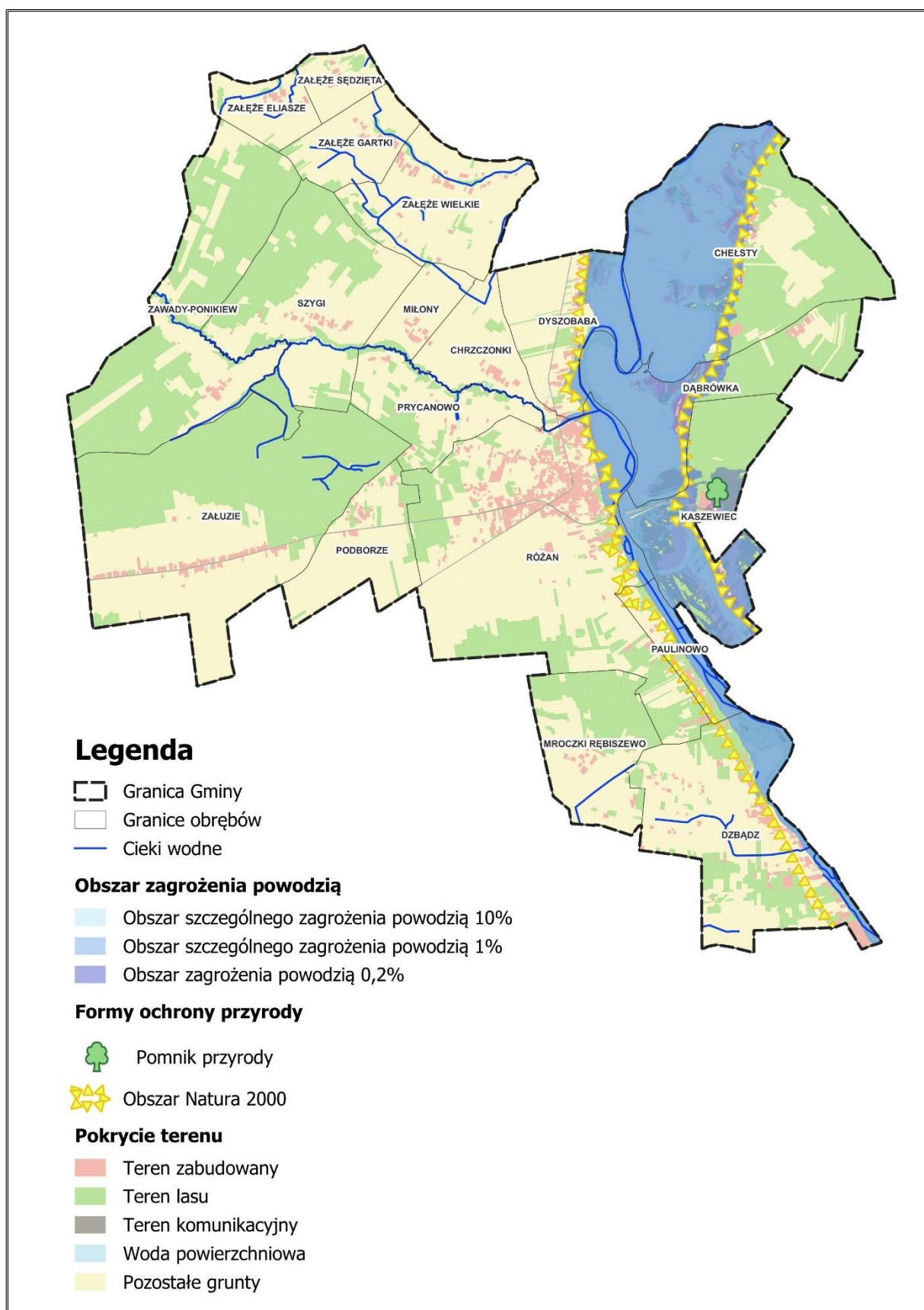
Na terenie gminy Różan występują obszary zagrożone powodzią, które zostały sklasyfikowane według stopnia ryzyka wystąpienia powodzi. Wyróżnia się trzy główne kategorie zagrożenia. Pierwsza obejmuje tereny, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10%, co oznacza, że do takiego zdarzenia może dojść średnio raz na 10 lat. Druga kategoria to obszary o średnim ryzyku powodziowym, gdzie prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi wynosi 1%, czyli statystycznie raz na 100 lat. Trzecią kategorię stanowią obszary, na których ryzyko powodzi jest niskie – wynosi 0,2%, co oznacza wystąpienie powodzi raz na 500 lat, lub są to tereny narażone na wystąpienie zdarzeń o charakterze ekstremalnym. Obszary te zlokalizowane są przede wszystkim w dolinie rzeki Narew, która przepływa przez gminę i stanowi główny czynnik kształtujący zagrożenie powodziowe.

Gmina cechuje się występowaniem rozległych obszarów leśnych. Lesistość gminy jest dość wysoka i kształtuje się na poziomie 29,5%. Największe kompleksy leśne zlokalizowane są nad lewym brzegiem Narwi i w zachodniej części gminy.

Potwierdzeniem wysokiej wartości przyrodniczej terenu gminy jest włączenie jej w całości do obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”, a także częściowo w krajowy i międzynarodowy system obszarów chronionych ECONET-PL. Do sieci ECONET-PL włączono dolinę Narwi, która jest również specjalnej ochrony ptaków w ramach sieci Natura 2000.

Najcenniejsze przyrodniczo obszary gminy, stanowiące jej atut turystyczny, zostały objęte ochroną prawną. Wśród istniejących w Polsce form ochrony przyrody, na terenie gminy Różan obecnie stosowana jest ochrona w formie: obszaru Natura 2000 oraz pomników przyrody. Ustanowione formy ochrony przyrody na terenie gminy Różan obejmują: obszar Natura 2000 Dolina Dolnej Narwi (PLB140014) oraz pomnik przyrody ustanowiony rozporządzeniem nr 15 wojewody Mazowieckiego z dnia 26 lutego 2008 r. w sprawie pomników przyrody położonych na terenie powiatu makowskiego: grupa 5 drzew – Dębów szypułkowych (*Quercus robur*), rosnących przy drodze Różan – Ostrów Mazowiecki przy leśniczówce we wsi Kaszewiec.

Rysunek 2. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Różan – środowisko przyrodnicze

Źródło: Opracowanie własne

3.3. Główne korytarze i elementy sieci transportowych, w tym pieszych i rowerowych

Gmina Różan cechuje się korzystnym położeniem i dobrą dostępnością komunikacyjną. Zlokalizowana jest w odległości 88 km od Warszawy oraz 27 km od Ostrołęki na przecięciu dróg krajowych nr 60, nr 61 i nr 53. Znajduje się ponadto w niewielkiej odległości od trasy E8, co poprawia dostępność komunikacyjną gminy z większości regionów kraju.

Sieć dróg w gminie tworzą:

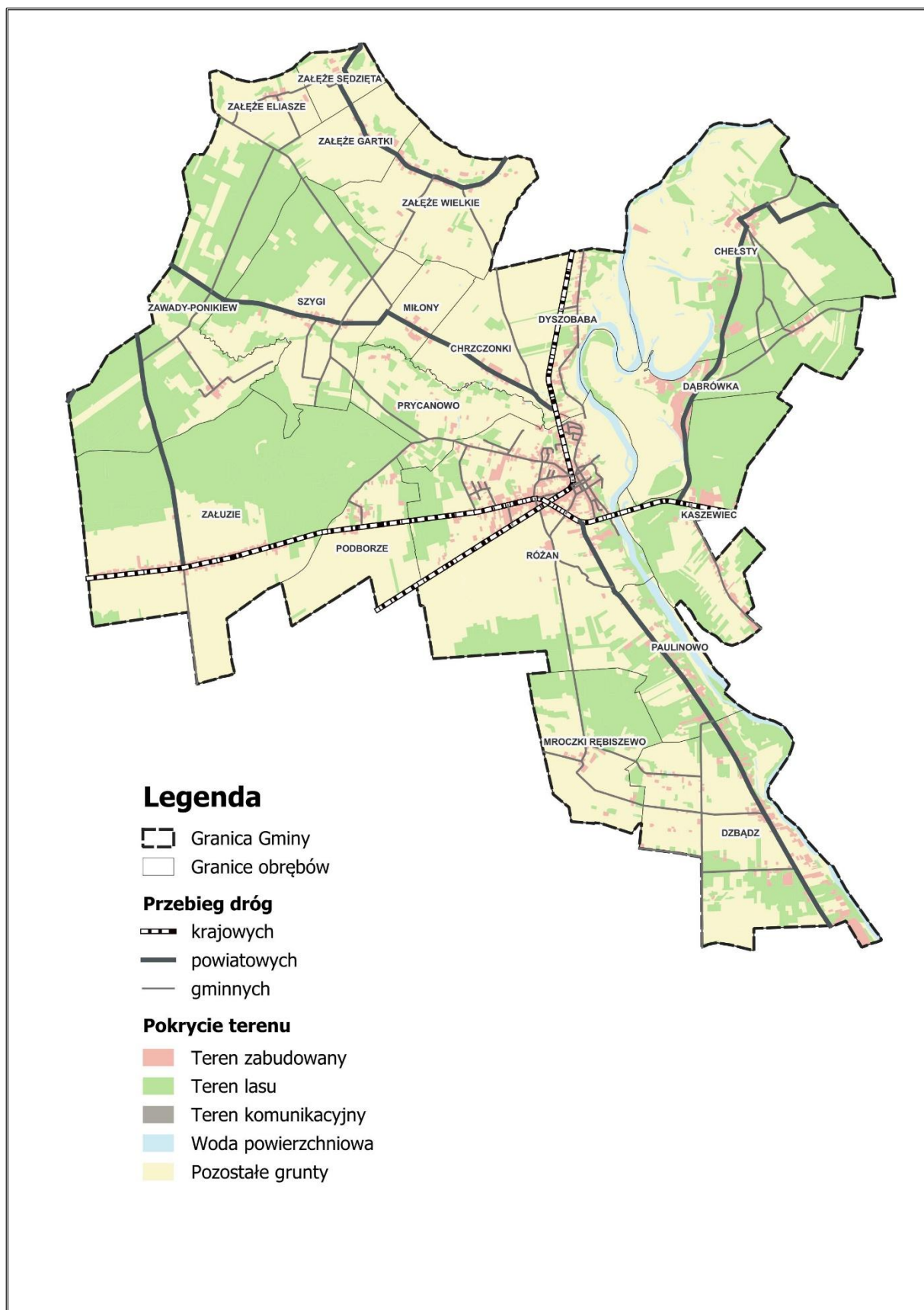
— drogi krajowe:

- DK nr 60 relacji Płock – Ciechanów – Maków Mazowiecki – Różan – Ostrów Mazowiecka, stanowiąca fragment tzw. „Wielkiej Obwodnicy Mazowsza”,
- DK nr 61 i DK nr 53 relacji Warszawa – Różan – Ostrołęka – Łomża,

— drogi powiatowe, gminne, wewnętrzne i dojazdowe.

Na terenie gminy Różan brak jest dróg dla rowerów służących głównie do celów komunikacyjnych, a nie turystycznych. Przez teren gminy nie przebiegają linie kolejowe i nie znajduje się żadne lotnisko oraz lądowisko.

Rysunek 3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Różan – infrastruktura komunikacyjna

Źródło: Opracowanie własne

3.4. Główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej

Usługi z zakresu dostarczania wody z sieci wodociągowej i zbiorowego odprowadzania ścieków dla mieszkańców gminy Różan realizowane są przez Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Róźnie. ZGKiM Różan administruje również oczyszczalnię ścieków i przepompownię w Róźnie. Gmina jest zaopatrywana w wodę z własnych ujęć wody ze studni głębinowych. Na terenie gminy znajduje się Stacja Uzdatniania Wody, do której woda ze studni głębinowych transportowana jest magistralą przesyłową. Wszystkie budynki mieszkalne na terenie gminy Różan są podłączone do sieci wodociągowej, co zapewnia mieszkańcom pełen dostęp do wody pitnej. W przypadku sieci kanalizacyjnej sytuacja jest następująca – w 2020 roku do kanalizacji podłączonych było 45,15% budynków mieszkalnych, natomiast w 2024 roku wskaźnik ten wzrósł do 56,98%. Przyrost ten potwierdza rozwój infrastruktury sanitarnej w gminie i uzasadnia kontynuację działań w tym zakresie. Rozbudowa sieci kanalizacyjnej jest nie tylko konieczna, z punktu widzenia ochrony środowiska, ale również poprawy jakości życia mieszkańców, dlatego pożądanym kierunkiem jest kontynuacja tych działań i dalsze zwiększanie stopnia skanalizowania gminy.

Dostawa energii elektrycznej na terenie gminy odbywa się za pośrednictwem napowietrznej sieci rozdzielczej średniego napięcia 15 kV, a na terenie miasta za pośrednictwem linii kablowych 15 kV, zasilanych ze stacji transformatorowej zlokalizowanej w Róźnie. Przez obszar gminy przebiega napowietrzna linia energetyczna wysokiego napięcia 110 kV relacji Maków Mazowiecki – Ostrołęka, stanowiąca sieć krajowego systemu energetycznego.

Obszar gminy Różan nie jest zgazyfikowany – sieć gazowa w gminie nie jest eksploatowana, a mieszkańcy korzystają z butli gazowych. Należy jednak dodać, iż przez teren gminy poprowadzona jest nitka gazociągu Jamał – Europa Zachodnia o długości 6 km i średnicy 1 400 mm.

Gmina Różan posiada dobrze rozwiniętą sieć telekomunikacyjną. Istnieje dostęp do telefonii stacjonarnej i komórkowej. W większości miejscowości mieszkańcy korzystają z dostępu do Internetu szerokopasmowego, czyli światłowodu. Ponadto, czynnikiem wyróżniającym gminę Różan jest darmowy dostęp do Internetu. Usługa darmowego, bezprzewodowego Internetu zapewnia dostęp do stron www, poczty elektronicznej, e-administracji, e-bankowości i tym podobnych usług.

Gospodarka odpadami prowadzona jest w systemie obejmującym odbiór odpadów zmieszanych, segregowanych i wielkogabarytowych. W miejscowości Mroczi-Rębiszewo działa Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK), do którego mieszkańcy mogą oddawać odpady problemowe.

Infrastruktura społeczna skupia się w Róźnie, gdzie działają wszystkie placówki edukacyjne znajdujące się na terenie gminy:

- Przedszkole Samorządowe w Róźnie,
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. I Dywizji Tadeusza Kościuszki w Róźnie,
- Zespół Szkół im. Jana Pawła II w Róźnie (Liceum Ogólnokształcące, Technikum oraz Zasadnicza Szkoła Zawodowa).

Gmina Różan podpisała umowę na budowę samorządowego żłobka. Placówka powstanie przy skrzyżowaniu ulic Polnej i Szkolnej w Róźnie, a realizacja inwestycji została zaplanowana na rok 2025. Projekt zakłada utworzenie 50 miejsc opieki dla dzieci z terenu gminy.

Kultura i rekreacja koncentrują się w Gminnym Ośrodku Kultury i Czytelnictwa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Róźnie. GOKiC realizuje zadania w zakresie tworzenia, upowszechniania i ochrony dziedzictwa kulturowego, pełniąc funkcję kulturotwórczą, integracyjną i edukacyjną. Celem działalności jest zaspokajanie potrzeb i aspiracji kulturalnych mieszkańców poprzez rozwijanie różnych dziedzin sztuki – zarówno profesjonalnej, jak i amatorskiej – a także gromadzenie, dokumentowanie i udostępnianie lokalnych dóbr kultury, zwłaszcza związanych z historią Różana i okolic.

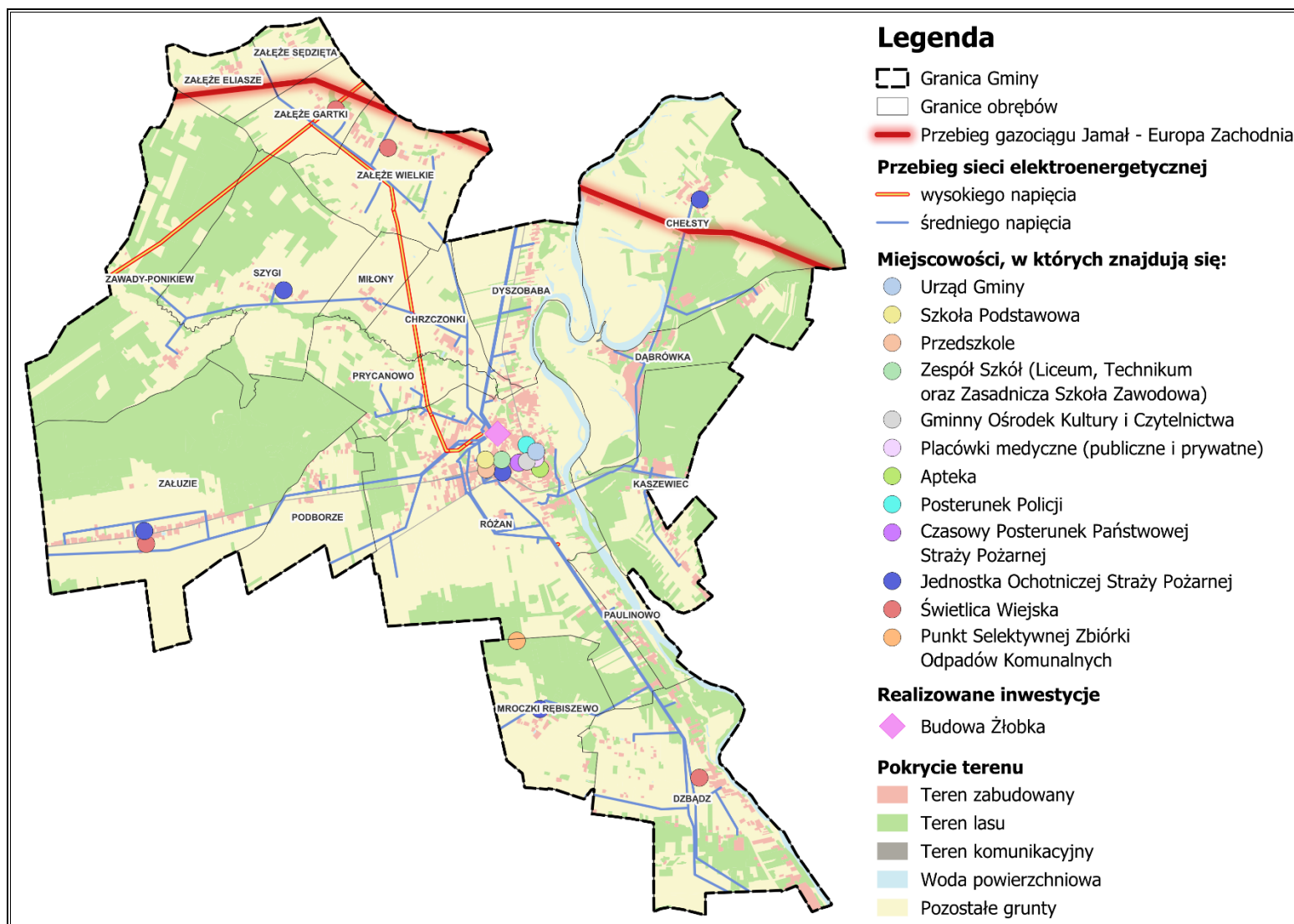
Opieka zdrowotna świadczona jest poprzez działalność następujących placówek: Centrum Medyczne Gajda-Med. (placówka publiczna), Centrum Medyczne NZOZ ESTEDENT (placówka prywatna), NZOZ REH-VITAL NFZ (placówka publiczna i prywatna), Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Teresa Błońska-Jankowska (placówka prywatna), Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „MED-IW” (placówka prywatna), REMEDICA fizjoterapia (placówka prywatna).

Ponadto, na terenie gminy działają 2 apteki: Apteka na Gdańskiej przy ul. Gdańskiej 7 oraz Apteka przy ul. Wileńskiej 3.

Gmina posiada także cenne walory kulturowe i historyczne, które podkreślają lokalny krajobraz kulturowy. Zachowanie i wykorzystanie tych obiektów do celów turystycznych i edukacyjnych może wzmocnić tożsamość lokalną i zwiększyć atrakcyjność gminy.

Rozwój infrastruktury technicznej i społecznej gminy Różan powinien obejmować rozbudowę sieci wodociągowo-kanalizacyjnej, infrastruktury drogowej i ośrodkowej, poprawę jakości i efektywności energetycznej budynków publicznych, a także rozwoju bazy edukacyjnej, zdrowotnej i rekreacyjnej. Wdrażanie inwestycji w odnawialne źródła energii oraz nowe obiekty edukacyjne i rekreacyjne przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców i zrównoważonego rozwoju gminy.

Rysunek 4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Różan – infrastruktura techniczna i społeczna

Źródło: Opracowanie własne

4. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie

4.1. Zasady ochrony środowiska i jego zasobów, w tym ochrona powietrza, przyrody i krajobrazu

Ochrona przyrody

- na obszarach objętych formami ochrony przyrody należy stosować wytyczne zawarte w dokumentach ustanawiających te formy ochrony oraz w planach ochrony lub zadaniach ochronnych, jeżeli zostały opracowane,
- na terenach leśnych podejmowane działania muszą być zgodne z planami urządzania lasu,
- w dolinach rzek należy zachować ciągłość ekologiczną i zapewnić możliwość migracji zwierząt, m.in. poprzez niezabudowywanie fragmentów dolin i ich zboczy oraz ich powiązanie z otaczającym środowiskiem,
- na terenach podmokłych należy zapewnić drożność korytarzy ekologicznych i migracyjnych poprzez utrzymanie niezagospodarowanych, funkcjonalnie połączonych fragmentów,
- należy chronić dziko występujące gatunki roślin, zwierząt i grzybów oraz ich naturalne siedliska zgodnie z przepisami o ochronie przyrody,
- należy przeciwdziałać negatywnym skutkom urbanizacji, szczególnie na terenach cennych przyrodniczo i chronionych,
- wskazane jest podejmowanie współpracy z sąsiednimi gminami w zakresie ochrony przyrody, kształtowanie powiązań ekologicznych oraz zarządzania systemami obszarów chronionych,
- naturalne ciek i zbiorniki wodne będące częścią ciągów ekologicznych powinny być chronione, z dopuszczeniem ich wykorzystania na cele publiczne, jeśli jest to zasadne,
- zaleca się wdrażanie rozwiązań przestrzennych i technicznych zapobiegających fragmentyzacji siedlisk i utracie łączności ekologicznej,
- obszary podmokłe powinny być zachowane w stanie naturalnym ze względu na ich rolę w regulacji stosunków wodnych, klimatycznych i ekologicznych,
- wskazane jest dokumentowanie oraz waloryzowanie przyrodnicze terenów o istotnych funkcjach ekologicznych,
- należy wspierać zalesienia, tworzenie śródpolnych zadrzewień i zakrzewień oraz ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk,
- trzeba ograniczać rozpraszanie zabudowy na terenach otwartych przez odpowiednie planowanie przestrzenne chroniące grunty rolne i wartościowe ekosystemy,

- wskazane jest przywracanie naturalnych cech środowiska i odtwarzanie zdegradowanych ekosystemów – w tym leśnych, wodnych, podmokłych i łąkowych – m.in. poprzez:
 - rekultywację jezior i przeciwdziałanie eutrofizacji,
 - zwiększenie retencji wodnej w ekosystemach,
- powinno się zwiększać powierzchnię zalesień zwłaszcza:
 - na obszarach o niskiej lesistości, ale wysokim potencjale leśnym,
 - na gruntach rolnych o niskiej przydatności,
 - na terenach dotkniętych erozją,
 - na gruntach porolnych objętych sukcesją naturalną,
- elementy charakterystyczne dla krajobrazu wiejskiego, takie jak miedze, zadrzewienia, drogi polne i małe ciek, powinny być chronione, szczególnie na terenach intensywnego rolnictwa,
- w celu przeciwdziałania suszy rolniczej należy zachować i odtwarzać śródpolne zadrzewienia, ciek, oczka wodne i tereny podmokłe wraz z towarzyszącą roślinnością oraz historyczne systemy melioracyjne,
- ochrona bioróżnorodności, terenów zieleni i krajobrazu powinna być wspierana poprzez odpowiednie zapisy w dokumentach planistycznych,
- należy ograniczyć lub eliminować obiekty mogące negatywnie wpływać na środowisko.

Ochrona wód

- należy poprawiać jakość wód powierzchniowych i podziemnych poprzez:
 - rozwój i modernizację infrastruktury środowiskowej,
 - eliminację nieszczelnych zbiorników ściekowych,
 - ograniczenie odpływu związków azotu ze źródeł rolniczych,
 - tworzenie stref buforowych i zbiorników retencyjnych wokół cieków,
 - przeciwdziałanie eutrofizacji oraz zwiększenie retencji wodnej,
 - racjonalne gospodarowanie wodą, np. zwiększenie retencji małej skali, optymalizacja zużycia wody w gospodarstwach i przemyśle,
- należy wspierać działania zwiększające retencję w dolinach rzecznych poprzez:
 - budowę małych zbiorników, urządzeń piętrzących wodę, przebudowę rowów i kanałów,
 - retencionowanie wód opadowych,
 - planowanie przestrzenne sprzyjające zatrzymywaniu wody,
- należy zwiększać zdolność retencyjną zlewni na gruntach rolnych, leśnych, zadrzewionych oraz wodno-błotnych, bez pogorszenia warunków przepływu na obszarach zagrożonych powodzią,

- należy zwiększyć wykorzystywanie wód opadowych i roztopowych w miastach, co pozwala ograniczyć zużycie wody z tradycyjnych ujęć,
- należy chronić główne zbiorniki wód podziemnych i strefy ochronne ujęć wodnych,
- należy zachować i chronić naturalne elementy wodne, takie jak starorzecza, torfowiska, bagna, stawy i oczka wodne,
- ograniczać zabudowę w odległości mniejszej niż 100 m od naturalnej linii brzegowej jezior przepływowych o istotnych walorach krajobrazowych,
- należy chronić wody przed zanieczyszczeniami rolniczymi, m.in. przez stosowanie zasad Dobrej Praktyki Rolniczej w zakresie nawożenia i przechowywania kiszzonek w pobliżu cieków,
- należy przeciwdziałać skutkom suszy zgodnie z Planem przeciwdziałania skutkom suszy (rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 15 lipca 2021 r.), przy czym:
 - w pierwszej kolejności stosować naturalne metody retencji,
 - sztuczną retencję traktować jako ostateczność,
 - nowe inwestycje w tym zakresie poprzedzić analizami zgodnymi z aktualnymi przepisami i realnymi potrzebami.

Zaplanowane działania należy realizować z uwzględnieniem zapisów planu zarządzania ryzykiem powodziowym i planu przeciwdziałania skutkom suszy. Zgodnie z przytoczonym planem, Gminy Różan została zakwalifikowana jako obszar ekstremalnie zagrożony suszą rolniczą na terenach rolnych i leśnych, umiarkowanie zagrożony suszą hydrologiczną oraz słabo zagrożony suszą hydrogeologiczną. W rezultacie łączne zagrożenie suszą całej Gminy Różan zostało zaklasyfikowane jako silne.

Obszar gminy podlega pod Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły ustanowiony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 4 listopada 2022 r. (Dz. U. 2023 poz. 300). Zgodnie z art. 4 ust. 1 RDW celem wód powierzchniowych jest:

- niepogarszanie stanu wód powierzchniowych oraz ochrona i przywrócenie dobrego stanu JCW,
- osiągnięcie co najmniej dobrego stanu lub potencjału ekologicznego wód powierzchniowych,
- stopniowe eliminowanie, a w rezultacie zaprzestanie zrzutów do wód powierzchniowych substancji priorytetowych i niebezpiecznych, a także zapobieganie dopływowi zanieczyszczeń do wód podziemnych,
- odwrócenie każdej znaczącej i ciągłej tendencji wzrostu stężenia każdego zanieczyszczenia wynikającego z wpływu działalności człowieka w celu stopniowej redukcji zanieczyszczenia wód podziemnych,

- osiągnięcie zgodności ze wszystkimi normami i celami określonymi w ustawodawstwie wspólnotowym dla obszarów chronionych.

Natomiast zgodnie z art. 59 ust. Prawo wodne, celem środowiskowym dla jednolitych części wód podziemnych jest:

- zapobieganie lub ograniczanie wprowadzenia do nich zanieczyszczeń,
- zapobieganie pogorszeniu oraz poprawa ich stanu,
- ich ochrona i podejmowanie działań naprawczych, a także zapewnienie równowagi pomiędzy poborem a zasilaniem tych wód, tak aby osiągnąć dobry stan wód.

Ochrona powietrza

- należy dążyć do zmiany paliw na niskoemisyjne oraz rozwoju odnawialnych źródeł energii,
- należy dążyć do redukcji emisji zanieczyszczeń pochodzących z transportu drogowego, emisji ze źródeł komunalnych,
- należy dążyć do ograniczania zanieczyszczeń powietrza oraz poprawy efektywności energetycznej i cieplnej poprzez:
 - modernizację istniejących kotłowni lokalnych,
 - wymianę źródeł ciepła na niskoemisyjne i nieemisyjne,
 - wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii,
 - działania termomodernizacyjne obiektów użyteczności publicznej.

Ochrona klimatu akustycznego

- należy dążyć do ograniczenia poziomu hałasu emitowanego przez środki transportu wzdłuż głównych dróg i linii kolejowych,
- należy dążyć do tworzenia alternatyw dla indywidualnego transportu samochodowego i jego ograniczenia.

Ochrona złóż kopalin

- należy dążyć do racjonalnej gospodarki złożami kopalin, w szczególności przez kompleksowe i racjonalne wykorzystanie kopalin towarzyszących oraz technologii eksploatacji zapewniającej ograniczenie ujemnego wpływu na środowisko,
- należy dążyć do wspierania prac związanych z poszukiwaniem i rozpoznawaniem surowców energetycznych,
- należy dążyć do wyznaczania pasów ochronnych dla terenów sąsiednich, nieobjętych eksploatacją zgodnie z przepisami odrębnymi,
- sposób zagospodarowania terenu powinien być dostosowany do potrzeb prowadzonej działalności i nie powinien powodować zagrożenia bezpieczeństwa na terenach sąsiednich,

- zaleca się wykonywanie rekultywacji terenu po wyeksploatowaniu kruszyw w oparciu o ustalony kierunek i warunki przeprowadzania rekultywacji,
- należy dążyć do ograniczenia degradacji litosfery, w tym warstwy glebowej, jak również niekorzystnych zmian w krajobrazie i gospodarce wodnej, związanych z powierzchniową eksploatacją surowców mineralnych, m.in. poprzez rekultywację terenów poeksploatacyjnych.

Zapobieganie zagrożeniom naturalnym

- należy uwzględnić w planach rozwojowych gminy, mapy zagrożenia powodziowego, mapy ryzyka powodziowego, plany zarządzania ryzykiem powodziowym, a także plany przeciwdziałania skutkom suszy.

Ochrona krajobrazu

- należy dążyć do zachowania bogatej struktury krajobrazu w szczególności poprzez:
 - kształtowanie harmonijnej mozaiki elementów krajobrazowych,
 - przeciwdziałanie wycince zadrzewień przydrożnych,
 - stosowanie następujących kategorii dolesień: powiększanie istniejących kompleksów, uzyskanie większej zwartości kompleksów, zalesienia łącznikowe,
 - kształtowanie krajobrazu rolniczego: wprowadzanie zadrzewień pasmowych i grupowych oraz śródpolnych zalesień,
 - odbudowę biologicznej linii brzegowej zbiorników wodnych i cieków,
 - ochronę wyróżniających się wizualnie form geomorfologicznych,
 - optymalizację układu osadniczego, ograniczanie rozpraszania zabudowy,
 - tworzenie biologicznej zabudowy terenów właściwych dla rozwoju rekreacji w sąsiedztwie lasów.

4.2. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

- należy podejmować działania mające na celu zachowanie dobrego stanu obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w ewidencji zabytków,
- wskazane jest kompleksowe odnawianie i rewaloryzacja zdegradowanych obszarów historycznych, zespołów zabytkowych i przestrzeni o znaczeniu kulturowym, które są istotne dla tożsamości regionu,
- należy chronić i przywracać historyczne układy zieleni, takie jak zabytkowe cmentarze, aleje drzew, szpalery oraz parki,
- powinno się eliminować takie formy użytkowania, które obniżają wartość kulturową zabytków lub zakłócają charakter historycznych przestrzeni,

- zaleca się nadawania nieużytkowanym obiektom zabytkowym nowych funkcji – np. kulturalnych, edukacyjnych czy turystycznych – w celu ich racjonalnego wykorzystania, podnoszenia atrakcyjności regionu oraz wspierania lokalnej gospodarki,
- elementy krajobrazu kulturowego mające znaczenie dla tożsamości obszarów wiejskich powinny być chronione,
- rozwój gminy powinien opierać się na harmonijnym wykorzystaniu dziedzictwa kulturowego, z poszanowaniem jego wartości,
- walory kulturowe powinny być wykorzystywane na potrzeby funkcji rekreacyjnych i wypoczynkowych,
- obszary zachowujące tradycyjny charakter krajobrazowy i kulturowy powinny być objęte szczególną ochroną,
- należy porządkować i przywracać wartości kulturowe oraz elementy ekspozycji krajobrazu, szczególnie w miejscach o wysokich walorach wizualnych,
- ważne jest zachowanie otwartych przestrzeni o wysokiej wartości krajobrazowej, unikanie zabudowy terenów rolnych i leśnych oraz wykorzystanie rezerw terenowych w ramach istniejącej struktury przestrzennej,
- nowa zabudowa powinna harmonizować się z lokalną tradycją architektoniczną, akcentować istniejące dominanty przestrzenne i krajobrazowe oraz unikać obiektów zaburzających ład przestrzenny,
- należy obejmować ochroną elementy tradycyjnej architektury wiejskiej charakterystycznej dla danego regionu,
- realizacja działań powinna być zgodna z zapisami wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami,
- należy dążyć do utrzymania ładu przestrzennego, zachowania kulturowych cech krajobrazu oraz kształtowania korytarzy przyrodniczo-kulturowych o znaczeniu regionalnym poprzez:
 - ograniczenie negatywnych skutków urbanizacji i reurbanizacji,
 - wzmacnianie walorów przestrzennych obiektów i terenów (w tym przemysłowych) przez rewitalizację i renowację,
 - ochronę oraz odnowę symbolicznych i zabytkowych przestrzeni historycznych,
 - rozwój sieci szlaków turystyki kulturowej wykorzystujących istniejące walory architektoniczne i krajobrazowe,
- należy identyfikować wartościowe obiekty i przestrzenie kultury współczesnej o znaczeniu ponadlokalnym oraz wprowadzać odpowiednie zapisy ochronne do dokumentów planistycznych gminy,

- wskazane jest udostępnianie stanowisk archeologicznych, które mają wyraźną formę krajobrazową w celach edukacyjnych, naukowych i turystycznych,
- powinno się zapewnić właściwą widoczność i ekspozycję zabytków, m.in. przez określenie maksymalnych gabarytów nowej zabudowy,
- w celu ochrony walorów widokowych i estetycznych zespołów zabytkowych należy wyznaczać strefy ochrony krajobrazu i ekspozycji,
- istotne jest utrzymanie struktury przestrzennej o walorach kulturowych poprzez odpowiednią pielęgnację zieleni, eliminację przypadkowych nasadzeń i samosiewów oraz przeprowadzenie specjalistycznych prac rewitalizacyjnych,
- należy odtwarzać zabytkowe elementy kompozycji krajobrazu,
- zaleca się chronić naturalne krajobrazy powiązane z historycznymi układami przestrzennymi,
- zaleca się zachować tradycyjny charakter układu osadniczego,
- należy odbudowywać historyczne zadrzewienia, zwłaszcza aleje przydrożne,
- należy eliminować dysharmonijne elementy krajobrazu lub wprowadzać osłony roślinne,
- należy ustanowić wytyczne dotyczące lokalizacji, formy, gabarytów współczesnej zabudowy, dostosowanej do charakteru otoczenia.

4.3. Kierunki zmian w strukturze zagospodarowania terenów, w tym określenia szczególnych potrzeb w zakresie nowej zabudowy mieszkaniowej

- należy dążyć do zapobiegania niekontrolowanym procesom rozprzestrzeniania się osadnictwa,
- należy dążyć do ochrony terenów otwartych przed rozpraszaniem zabudowy,
- należy dążyć do przeciwdziałania negatywnym skutkom suburbanizacji w aspekcie ochrony środowiska,
- należy dążyć do ochrony krajobrazu przed chaosem inwestycyjnym,
- należy dążyć do odpowiedniego wykorzystania terenów w granicach zurbanizowanych oraz tworzenia większej zwartości przestrzennej struktury miejscowości,
- należy dążyć do uzupełniania zabudowy mieszkaniowej o usługi podstawowe i zieleń urządzoną,
- należy dążyć do tego, aby lokalizacja nowej zabudowy wielorodzinnej odbywała się w powiązaniu z istniejącą zabudową, jako kontynuacja istniejącej w sąsiedztwie, na terenach skomunikowanych i uzbrojonych,
- należy dążyć do przygotowania i realizacji infrastruktury technicznej zapewniającej odpowiednie standardy zasobów istniejących i projektowanych,

- należy dążyć do tworzenia atrakcyjnej przestrzeni zapewniającej wysokie standardy zamieszkania,
- należy dążyć do projektowania nowej zabudowy jako uzupełniania istniejącej struktury przestrzennej, w szczególności w obszarach posiadających dostęp do infrastruktury technicznej i komunikacyjnej bez konieczności jej rozbudowy,
- należy dążyć do wykorzystania potencjału inwestycyjnego terenów stanowiących obszary możliwego zagospodarowania, wskazanego w polityce przestrzennej gminy, w szczególności w kierunku zabudowy usługowej i mieszkaniowej jednorodzinnej, przy czym wielkość wyznaczonych terenów powinna uwzględniać skalę rozwoju miejscowości i przeciwdziałać dezintegracji gminy,
- wyznaczanie nowych terenów pod rozwój osadnictwa powinno odbywać się na podstawie analiz sporządzonych do planu ogólnego,
- należy dążyć do ponownego wykorzystania obszarów, które utraciły swoje dotychczasowe funkcje i/lub walory środowiskowe, a posiadają potencjał do rozwoju funkcji: mieszkaniowych, mieszkaniowo-usługowych, usługowych, rekreacyjnych, a także związanych z zieloną infrastrukturą, z uwzględnieniem koniecznych do przeprowadzenia przekształceń funkcjonalno-przestrzennych, rekultywacji oraz działań rewaloryzacyjnych, remontowych czy modernizacyjnych,
- należy dążyć do podnoszenia jakości istniejących struktur podmiejskich, w szczególności:
 - koncentrowania i rozwoju podstawowych usług publicznych oraz powiązanych z nimi przestrzeni publicznych w istniejących i kształtujących się ośrodkach tworzących sieć osadniczą,
 - wzmacniania powiązań w transporcie zbiorowym pomiędzy ośrodkami tworzącymi sieć osadniczą na poziomie lokalnym a ośrodkami wyższej rangi,
 - strukturyzacji przestrzennej obszarów zdegradowanych żywiolową suburbanizacją (rekompozycja funkcjonalno-przestrzenna), m.in. poprzez integrację istniejących małych struktur mieszkaniowych w większe zespoły, uwzględniające w swym programie ogólnodostępne przestrzenie publiczne oraz funkcje ośrodkotwórcze na poziomie lokalnym,
- należy dążyć do tworzenia strategicznych obszarów do zainwestowania produkcyjnego i usługowego oraz ich uzbrajania w infrastrukturę techniczną,
- należy dbać o ład i kompozycję przestrzenną poprzez ustalenie form zabudowy,
- zaleca się, aby rozwój zabudowy produkcyjno-przemysłowej następował przy głównych szlakach komunikacyjnych,

- zaleca się realizację zabezpieczeń zabudowy produkcyjno-przemysłowej w postaci m.in. pasów zieleni izolacyjnej od granic terenów przeznaczonych pod lokalizację zabudowy mieszkaniowej,
- w przypadku obiektów, dla których pomimo zastosowania dostępnych rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych nie jest możliwe dotrzymanie standardów jakości środowiska, należy utworzyć obszar ograniczonego użytkowania.

4.4. Zasady lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego w rozumieniu ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

W przypadku lokalizacji nowych obiektów handlu wielkopowierzchniowego w rozumieniu ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, poniżej wskazano podstawowe zasady lokalizacji:

- na terenach wskazanych w planie ogólnym jako strefy handlu wielkopowierzchniowego, uwzględniające to, że:
 - za najbardziej preferowane obszary do lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego wyznacza się tereny znajdujące się w strefie podmiejskiej oraz przy skrzyżowaniach i węzłach drogowych dróg krajowych i wojewódzkich,
 - należy dążyć do realizacji zabudowy obiektów handlu wielkopowierzchniowego w sposób harmonizujący z charakterem zabudowy sąsiedniej,
 - należy dążyć do kształtowania zabudowy w oparciu o skalę człowieka oraz projektowania elewacji w sposób umożliwiający przechodniom wgląd we wnętrza sklepowe i zapoznanie się z ofertą,
 - należy dążyć do realizacji ujednoliconych parkingów, opracowanych dla całego terenu,
 - należy dążyć do wyznaczania niewielkich terenów zieleni urządzonej jako miejsc odpoczynku dla kupujących.

4.5. Zasady lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego

Na terenie gminy Różan planowane są inwestycje o znaczeniu ponadlokalnym²:

- Budowa i modernizacja kanalizacji sanitarnej w Róźnie³,
- Budowa zbiornika wodnego na rzece Różanicy w m. Szygi i Zawady-Ponikiew,
- Budowa Punktu selektywnego zbierania odpadów wraz z niezbędną infrastrukturą⁴.

² Okresowa ocena Planu zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego Część II. Ocena realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym

³ Zakres zadania obejmuje rozbudowę i modernizację sieci kanalizacyjnej

⁴ Zakres zadania obejmuje rozbudowę i modernizację istniejącego PSZOK

Dla lokalizacji inwestycji celu publicznego stosuje się przepisy art. 50-67c ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2024 poz. 1130 ze zm.).

Zgodnie z definicją celu publicznego zawartą w art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. 2024 poz. 1145 ze zm.), działania te obejmują realizację celów takich jak:

- wydzielanie gruntów pod drogi publiczne, drogi dla rowerów i drogi wodne, budowa, utrzymanie oraz wykonanie robót budowlanych tych dróg, obiektów i urządzeń transportu publicznego, a także łączności publicznej i sygnalizacji,
- budowa i utrzymywanie ciągów drenażowych, przewodów i urządzeń służących do przesyłania lub dystrybucji płynów, pary, gazów i energii elektrycznej, a także innych obiektów i urządzeń niezbędnych do korzystania z tych przewodów i urządzeń,
- budowa i utrzymanie publicznych urządzeń służących do zaopatrzenia ludności w wodę, gromadzenia, przesyłania, oczyszczania i odprowadzania ścieków oraz odzysku i unieszkodliwiania odpadów, w tym składowania lub wykorzystywania w instalacji odnawialnych źródeł energii, w tym instalacji do wytwarzania biogaz w rozumieniu art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. 2024 poz. 1361 ze zm.),
- budowa i utrzymanie obiektów oraz urządzeń służących ochronie środowiska, zbiorników i innych urządzeń wodnych służących zaopatrzeniu w wodę, regulacji przepływów i ochronie przed powodzią, a także regulacji i utrzymania wód oraz urządzeń melioracji wodnych, będących własnością Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego,
- sprawowanie opieki nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- budowa i utrzymanie pomieszczeń dla urzędów organów władzy, administracji, sądów i prokuratur, uczelni publicznych, federacji podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki, o których mowa w art. 165 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2024 poz. 1571 ze zm.), szkół publicznych, państwowych lub samorządowych instytucji kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, a także publicznych: obiektów ochrony zdrowia, przedszkoli, domów opieki społecznej, placówek opiekuńczo-wychowawczych, obiektów sportowych,
- budowa, utrzymanie obiektów oraz urządzeń niezbędnych na potrzeby obronności państwa, a także ustanowienie strefy ochronnej terenu zamkniętego, w tym wynikające z umów lub porozumień międzynarodowych, a także na potrzeby ochrony granicy

państwowej lub zapewnienia bezpieczeństwa publicznego, w tym budowa i utrzymanie aresztów śledczych, zakładów karnych oraz zakładów dla nieletnich,

- poszukiwanie, rozpoznawanie, wydobywanie złóż kopalin objętych własnością górnictw,
- zakładanie i utrzymywanie cmentarzy,
- inne cele publiczne określone w odrębnych ustawach.

4.6. Kierunki rozwoju systemów komunikacji, infrastruktury technicznej i społecznej

Infrastruktura komunikacyjna

- należy dążyć do poprawy dostępności komunikacyjnej poprzez rozwój transportu publicznego oraz modernizację i rozbudowę istniejącej sieci dróg gminnych,
- wskazane jest wprowadzenie rozwiązań, które nadadzą transportowi zbiorowemu uprzywilejowaną pozycję w ruchu drogowym – m.in. rozmieszczenie przystanków w sposób zapewniający wygodny dostęp i przesiadki,
- poprawa bezpieczeństwa użytkowników dróg powinna być realizowana przez:
 - budowę chodników, tras rowerowych, przejść dla pieszych i przejazdów dla rowerzystów,
 - wdrażanie środków ograniczających ryzyko wypadków, takich jak: strefy ograniczonej prędkości, progi zwalniające, wyniesione przejścia, azyle, ronda i podwyższone skrzyżowania,
- prace modernizacyjne w zakresie infrastruktury drogowej powinny bazować na wynikach regularnych przeglądów technicznych, analiz natężenia ruchu i poziomu bezpieczeństwa,
- konieczne jest rozwijanie lokalnych układów drogowych oraz infrastruktury wspierającej transport publiczny, w tym systemów przesiadkowych typu „Parkuj i Jedź” (P&R) oraz „Rower i Jedź” (B&R), szczególnie w punktach integracyjnych na przystankach węzłowych,
- istniejące trasy i urządzenia komunikacyjne powinny być dostosowane, uzupełniane i unowocześnione tak, aby w pełni obsługiwały istniejące i planowane obszary zabudowy i zapewniały im odpowiednie skomunikowanie,
- system komunikacji drogowej, pieszej i rowerowej powinien być nie tylko utrzymany, ale też rozwijany, aby efektywnie łączyć nowe tereny inwestycyjne z obecnym układem przestrzennym miejscowości i jej otoczeniem.

Drogi dla rowerów

- określa się możliwość realizacji regionalnych i ponadregionalnych dróg dla rowerów w postaci:
 - wydzielonych dróg dla rowerów w pasie drogowym (poza terenami zabudowanymi, w miarę możliwości należy unikać dróg, na których natężenie ruchu samochodowego

- przekracza 10 000 pojazdów na dobę, chyba że droga dla rowerów prowadzi np. za ekranem przeciwhałasowym),
- pasów ruchu dla rowerów lub jazda asfaltowym poboczem:
 - w obszarze zabudowanym na drogach, gdzie natężenie ruchu nie przekracza 10 000 pojazdów/dobę, a dopuszczalna prędkość nie przekracza 50 km/h,
 - poza obszarem zabudowanym na drogach, gdzie natężenie ruchu nie przekracza 4 000 pojazdów/dobę,
 - ruchu mieszanego, rowerowo-samochodowego jezdnią:
 - na drogach o natężeniu ruchu do 4 000 pojazdów/dobę: w terenie zabudowanym w przypadku ograniczenia prędkości do nie więcej niż 30 km/h,
 - na drogach o natężeniu ruchu do 1 000 pojazdów/dobę: poza terenem zabudowanym lub gdy dopuszczalna prędkość wynosi powyżej 30 km/h,
 - ruchu na zasadach ogólnych drogami serwisowymi wzdłuż dróg wyższych klas lub linii kolejowych,
 - ruchu na zasadach ogólnych drogami wewnętrznymi o ograniczonym ruchu pojazdów samochodowych, np. leśnymi,
 - zgodnej z zasadami projektowania uniwersalnego (nieodzwolone jest prowadzenie tras drogami piaszczystymi, błotnistymi, brukowanymi, nadmiernie nierównymi),
- należy dążyć do budowy infrastruktury rowerowej dowiązującej sieć ponadregionalnych i regionalnych tras rowerowych do węzłów integracyjnych i przystanków zintegrowanych transportu zbiorowego.

Infrastruktura energetyczna

- należy dążyć do poprawy bezpieczeństwa energetycznego, m.in. poprzez budowę, rozbudowę i modernizację sieci elektroenergetycznej dla sieci niskiego i średniego napięcia,
- należy dążyć do rozwoju, modernizacji i dywersyfikacji źródeł energii i paliw, w tym ich rozproszenie, a także wzrost efektywności wytwarzania, przesyłania oraz zużycia energii i paliw,
- należy dążyć do realizacji pakietu klimatyczno-energetycznego Unii Europejskiej, zakładającego ograniczenie emisji gazów cieplarnianych, wzrost udziału energii odnawialnej oraz poprawę efektywności energetycznej,
- dopuszcza się planowanie i realizację urządzeń infrastruktury energetycznej, a także przebudowę, rozbudowę i korekty tras sieci istniejących, jeśli będzie to miało na celu optymalizację funkcji technicznych systemów energetycznych, minimalizację uciążliwości dla środowiska lub usunięcie kolizji przestrzennych – pod warunkiem braku sprzeczności z innymi ustaleniami prawnymi,

- należy dążyć do zagwarantowania bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej poprzez zapewnienie co najmniej dwustronnego zasilania wszędzie tam, gdzie jest to szczególnie istotne ze względu na potrzeby społeczno-gospodarcze,
- należy dążyć do uwzględniania w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym potrzeby bezpieczeństwa energetycznego przez:
 - rezerwowanie pasów terenów wolnych od zabudowy i przeszkód terenowych dla projektowanej i planowanej infrastruktury elektroenergetycznej, a na etapie jej eksploatacji zapewniających dostęp do sieci i urządzeń energetycznych,
 - określanie ograniczeń w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu w pobliżu projektowanej i planowanej infrastruktury elektroenergetycznej, oraz źródeł produkcji energii elektrycznej i ciepłej,
 - rezerwowanie terenów przewidzianych pod budowę instalacji i infrastruktury wykorzystywanej do wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych (fotowoltaika, farmy wiatrowe, geotermia), z zachowaniem stref bezpieczeństwa, jeśli są wymagane,
 - należy dążyć do przebudowy systemów oświetlenia ulicznego w kierunku energooszczędnych, inteligentnych układów, wykorzystujących źródła odnawialne,
- należy dążyć do tego, aby zaopatrzenie w energię elektryczną odbywało się na podstawie warunków przyłączenia określonych przez gestora sieci, z istniejącej sieci elektroenergetycznej. Istniejącą i projektowaną sieć elektroenergetyczną należy przystosować do planowanego zagospodarowania. Dopuszcza się rozbudowę, przebudowę oraz budowę nowych sieci elektroenergetycznych, kablowych i napowietrznych. Dopuszcza się budowę stacji transformatorowych na każdym terenie, w ilości zależnej od zapotrzebowania odbiorców na energię elektryczną.

Infrastruktura gazowa

- należy eliminować lub maksymalnie ograniczyć negatywne oddziaływanie na środowisko, walory krajobrazu i bezpieczeństwo ludności, obiektów infrastruktury liniowej i punktowej systemów przesyłu i magazynowania gazu, ropy naftowej i produktów naftowych.

Infrastruktura światłowodowa

- należy dążyć do eliminacji braków w zakresie tradycyjnych, podstawowych usług szerokopasmowych oraz usług e-administracji,
- należy dążyć do budowy, rozbudowy lub przebudowy sieci telekomunikacyjnych, szczególnie na potrzeby szerokopasmowego i światłowodowego dostępu do Internetu.

Infrastruktura wodno-kanalizacyjna

- należy dążyć do dalszej rozbudowy sieci kanalizacyjnej i poprawy jej stanu technicznego oraz modernizacji sieci wodociągowej,
- należy dążyć do realizacji indywidualnych i lokalnych systemów utylizacji ścieków,
- należy dążyć do sukcesywnej sanitacji terenów o zabudowie rozproszonej na obszarach wiejskich (przydomowe oczyszczalnie ścieków lub wywożenie ścieków przy zapewnieniu ich oczyszczania),
- należy dążyć do budowy systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków deszczowych z terenów zurbanizowanych, głównych tras komunikacyjnych i obszarów przemysłowych.

Utylizacja odpadów

- należy dążyć do tworzenia właściwych warunków funkcjonowania systemu gospodarki odpadami, w tym przez realizację inwestycji, wynikających z obowiązującego Planu gospodarki odpadami oraz dokumentów go realizujących,
- zaleca się, aby zasady gospodarowania odpadami prowadzić zgodnie z obowiązującymi przepisami odrębnymi oraz ustalonymi przepisami lokalnymi.

Infrastruktura społeczna

- należy dążyć do poprawy dostępu do placówek kultury, rewitalizacji oraz adaptacji zasobów dziedzictwa kultury, w tym obiektów zabytkowych dla potrzeb kultury,
- należy dążyć do racjonalizacji sieci placówek kultury, w tym modernizacji i rozbudowy istniejącej infrastruktury,
- należy dążyć do poprawy dostępu do placówek ochrony zdrowia, jak również opieki rehabilitacyjnej oraz obiektów pomocy społecznej,
- należy dążyć do budowy, rozbudowy i modernizacji placówek świadczących ambulatoryjną opiekę zdrowotną, w tym zakresie podstawowej opieki zdrowotnej,
- należy dążyć do racjonalizacji sieci placówek szkół podstawowych, w tym modernizacji i rozbudowy istniejącej infrastruktury,
- należy dążyć do rozwoju infrastruktury warunkującej zwiększenie dostępności i upowszechnianiu wychowania przedszkolnego oraz opieki nad dziećmi do lat trzech,
- należy dążyć do wyposażenia ośrodków w ogólnodostępną infrastrukturę sportowo-rekreacyjną poprzez budowę, rozbudowę i modernizację otwartych i zamkniętych obiektów sportowych, niepowiązanych z infrastrukturą szkolną, z uwzględnieniem rangi i zasięgu oddziaływania danego ośrodka,
- należy dążyć do rozwoju bazy sportowo-rekreacyjnej powiązanej z infrastrukturą szkolną, poprzez budowę, rozbudowę i modernizację obiektów sportowych przy placówkach edukacyjnych,

- należy dążyć do upowszechniania prozdrowotnych postaw związanych z aktywnością fizyczną poprzez budowę, rozbudowę i modernizację urządzeń rekreacyjno-sportowych, służących codziennej aktywności fizycznej i rekreacji mieszkańców.

4.7. Zasady lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500 kW

W zakresie infrastruktury energii odnawialnej uwzględnia się obowiązujące regulacje prawne, w tym w szczególności wymóg zachowania minimalnej odległości elektrowni wiatrowych od obiektów, zwłaszcza budynków mieszkalnych.

Dla obszarów rozmieszczenia farm fotowoltaicznych przewiduje się lokalizację obiektów budowlanych niezbędnych do funkcjonowania farm fotowoltaicznych.

Lokalizacja instalacji do wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych powinna odbywać się z preferowaniem obszarów i miejsc o największym potencjale zasobowym, przy uwzględnieniu konieczności eliminowania lub maksymalnego ograniczania zagrożeń i negatywnego oddziaływania tej infrastruktury na środowisko, w tym na bioróżnorodność, powiązania przyrodnicze, walory krajobrazowe oraz zdrowie ludzi, w tym:

- elektrowni wiatrowych wszędzie tam, gdzie brak przeciwwskazań wynikających z potrzeb ochrony środowiska przyrodniczego, krajobrazu kulturowego oraz bezpieczeństwa i obronności państwa, z uwzględnieniem obowiązujących przepisów odrębnych,
- instalacji na biomasę i biogaz na terenach wiejskich, w tym na drewno odpadowe, słomę odpadową z rolnictwa, pozostałości siana z produkcji rolniczej, odpady z hodowli i przetwórstwa rolno-spożywczego oraz plantacji roślin energetycznych,
- instalacji słonecznych, w tym energię z systemów fotowoltaicznych (farm fotowoltaicznych)
 - w obrębie kompleksów gleb o najniższej przydatności rolniczej o powierzchni co najmniej 1 ha i gruntach zrehabilitowanych na cele inne niż rolnicze i leśne.

4.8. Zasady lokalizacji przedsięwzięć mogących oddziaływać na środowisko

Dopuszcza się lokalizację przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko na terenach produkcyjnych, magazynowych i składowych, zlokalizowanych w ramach obszarów inwestycyjnych przeznaczonych pod funkcje produkcyjno-usługowe, wspierających realizację polityki aktywizacji gospodarczej gminy.

4.9. Zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

Rolnicza przestrzeń produkcyjna

- wskazane jest, aby rozwój funkcji rolniczych na gruntach ornych o wysokiej wartości przyrodniczej i użytkowej opierał się przede wszystkim na produkcji rolnej,
- obszary, na których dominują użytki zielone dobrej i średniej jakości powinny być wykorzystywane głównie do hodowli (z wyłączeniem form przemysłowych), z preferencją stosowania dla ekologicznych metod uprawy,
- rolnicza przestrzeń produkcyjna powinna koncentrować się na gruntach najwyższej klasy bonitacyjnej gruntów I-III,
- powinno się chronić grunty rolnicze klas I-III oraz obszary leśne przed ich przekształceniem na inne cele, jeśli nie jest to uzasadnione,
- należy tworzyć sprzyjające warunki infrastrukturalne i komunikacyjne dla inwestycji w nowoczesne, wielkoobszarowe i zmechanizowane gospodarstwa,
- na terenach o przeciętnej lub niskiej przydatności produkcyjnej należy rozwijać funkcje wielozadaniowe, dbając przy tym o środowisko naturalne – np. zachowując tradycyjny krajobraz rolniczy i trwale użytki zielone,
- wspieranie działalności gospodarczej towarzyszącej rolnictwu oraz zrównoważony rozwój funkcji pozarolniczych powinno być jednym z celów lokalnej polityki,
- należy chronić najbardziej produktywne i wartościowe grunty rolnicze przed ekspansją zabudowy,
- zaleca się unikanie przeznaczenia najlepszych jakościowo gleb pod uprawy roślin energetycznych,
- należy przeciwdziałać rozdrobnieniu gospodarstw poprzez działania scaleniowe i odpowiednie zagospodarowanie gruntów po scaleniu,
- kierunki specjalizacji produkcji rolnej powinny być wzmacniane, a gospodarstwa ukierunkowywane na większą skalę towarową, by utrzymać wysoki poziom i jakość produkcji,
- powinno się promować praktyki rolnicze zintegrowane z ochroną środowiska i klimatu – w tym rozwój rolnictwa ekologicznego,
- wskazane są inwestycje w infrastrukturę melioracyjną, służące poprawie warunków wodno-glebowych,
- konieczne są działania ograniczające zanieczyszczenie wód azotanami pochodzenia rolniczego – zgodnie z tzw. programem azotanowym,
- krajobraz rolniczy powinien być kształtowany w sposób sprzyjający bioróżnorodności – m.in. poprzez różnicowanie siedlisk i tworzenie warunków do bytowania różnych gatunków zwierząt,

- należy zagospodarować nieużywane grunty rolne, a tereny o niskiej jakości gleb przekształcać np. w zadrzewienia śródpolne, zbiorniki wodne lub zalesienia,
- w otoczeniu oczek wodnych i mokradeł należy pozostawiać pasy buforowe, umożliwiające rozwój naturalnych zbiorowisk roślinnych, takich jak szuwary i roślinność bagienna,
- w dolinach rzecznych powinno się wspierać tradycyjne użytkowanie łąkowe, zapobiegając przekształcaniu półnaturalnych łąk w pola uprawne lub pastwiska o wysokim stopniu intensyfikacji,
- półnaturalne ekosystemy, takie jak łąki, powinny być chronione w ramach zrównoważonego użytkowania gospodarczego,
- istotna jest ochrona i zwiększanie powierzchni zadrzewień śródpolnych, m.in. poprzez wspieranie spontanicznego wzrostu drzew i krzewów na miedzach, wokół zbiorników wodnych i na nieużytkach,
- torfowiska na terenach rolnych powinny być chronione – poprzez zaniechanie osuszania i przeciwdziałanie eutrofizacji,
- wskazane jest tworzenie naturalnych barier biologicznych, które ograniczają migrację zanieczyszczeń, przeciwdziałają erozji wodnej i wietrznej,
- należy unikać nadmiernego osuszania łąk, torfowisk i mokradeł – poprzez rezygnację z intensywnych zabiegów melioracyjnych,
- zdewastowane małe obszary należy rekultywować, tworząc zróżnicowane środowiska przy użyciu metod fitomelioracyjnych i krajobrazowych.

Leśna przestrzeń produkcyjna

- należy wspierać zwiększenie powierzchni lasów i ograniczać fragmentyzację środowiska przyrodniczego, m.in. poprzez zalesianie gruntów o niewielkiej przydatności rolniczej oraz rekultywację nieużytków,
- przekształcenie gruntów leśnych na inne cele powinno następować wyłącznie w wyjątkowo uzasadnionych przypadkach,
- gospodarka leśna powinna uwzględniać przede wszystkim funkcje pozaprodukcyjne, zwłaszcza w przypadku lasów ochronnych, obszarów o szczególnej wartości przyrodniczej, terenów wrażliwych (np. wydmy, podmokłych, stromych) oraz lasów miejskich i rekreacyjnych – w granicach miast i w ich bezpośrednim sąsiedztwie.

4.10. Zasady kształtowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach zdegradowanych i obszarach rewitalizacji oraz obszarach wymagających przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji i remediacji

Na terenie gminy nie obowiązuje Gminny Program Rewitalizacji, w związku z czym nie ma także wyznaczonego obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Do najważniejszych działań w zakresie kształtowania zagospodarowania przestrzennego w tych obszarach należą:

- uporządkowanie historycznej struktury ruralistycznej poprzez zagospodarowanie niezabudowanych przestrzeni w sposób harmonizujący z istniejącym układem i charakterem otoczenia,
- przebudowa budynków i pomieszczeń z przeznaczeniem na inne cele,
- renowacja budynków o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym, w tym ich adaptacja na cele gospodarcze, społeczne lub kulturalne, przyczyniająca się do tworzenia stałych miejsc pracy,
- usunięcie zabudowy o niskich walorach estetycznych i architektonicznych oraz wprowadzenie w jej miejsce obiektów spójnych z otoczeniem pod względem formy, skali i funkcji,
- wyremontowanie lub przebudowa budynków i infrastruktury publicznej związanej z rozwojem funkcji turystycznych, rekreacyjnych, kulturalnych,
- przebudowa przestrzeni publicznych, takich jak placów, parkingów, placów zabaw dla dzieci, małej architektury,
- tworzenie nowych miejsc rekreacji, terenów zieleni urządzonej,
- poprawa funkcjonalności ruchu kołowego i pieszego, poprawa dostępności do sieci urządzeń infrastruktury technicznej,
- dla obiektów związanych z rolnictwem dopuszczenie pozarolniczego wykorzystania istniejących obiektów do nowych działalności,
- przywrócenie przestrzeniom i budynkom należnej im roli w strukturze gminy.

Obszarami potencjalnej rekultywacji i remediacji są tereny złóż surowców naturalnych, w których eksploatacja kopaliny została zakończona lub zaniechana. Rekultywacja obiektów przemysłowych i poeksploatacyjnych powinna być zgodna z decyzjami urzędowymi dotyczącymi działań rekultywacyjnych lub remediacji. Potencjalne zmiany funkcji obszarów będą możliwe po zakończeniu prac rekultywacyjnych i określaniu docelowej funkcji obszarów, z uwzględnieniem aktualnego przeznaczenia terenu w dokumentach planistycznych.

5. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań

Według Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, obszar strategicznej interwencji definiowany jest jako „wskazany w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego kierowana jest interwencja

publiczna łącząca inwestycje finansowane z różnych źródeł, w tym w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne i w zasoby ludzkie, lub związane regulacyjnie”.

Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze, Gmina Różan została zaklasyfikowana do **Ostrołęckiego obszaru strategicznej interwencji**. Działania w tym OSI skoncentrowane będą na wskazanych poniżej obszarach:

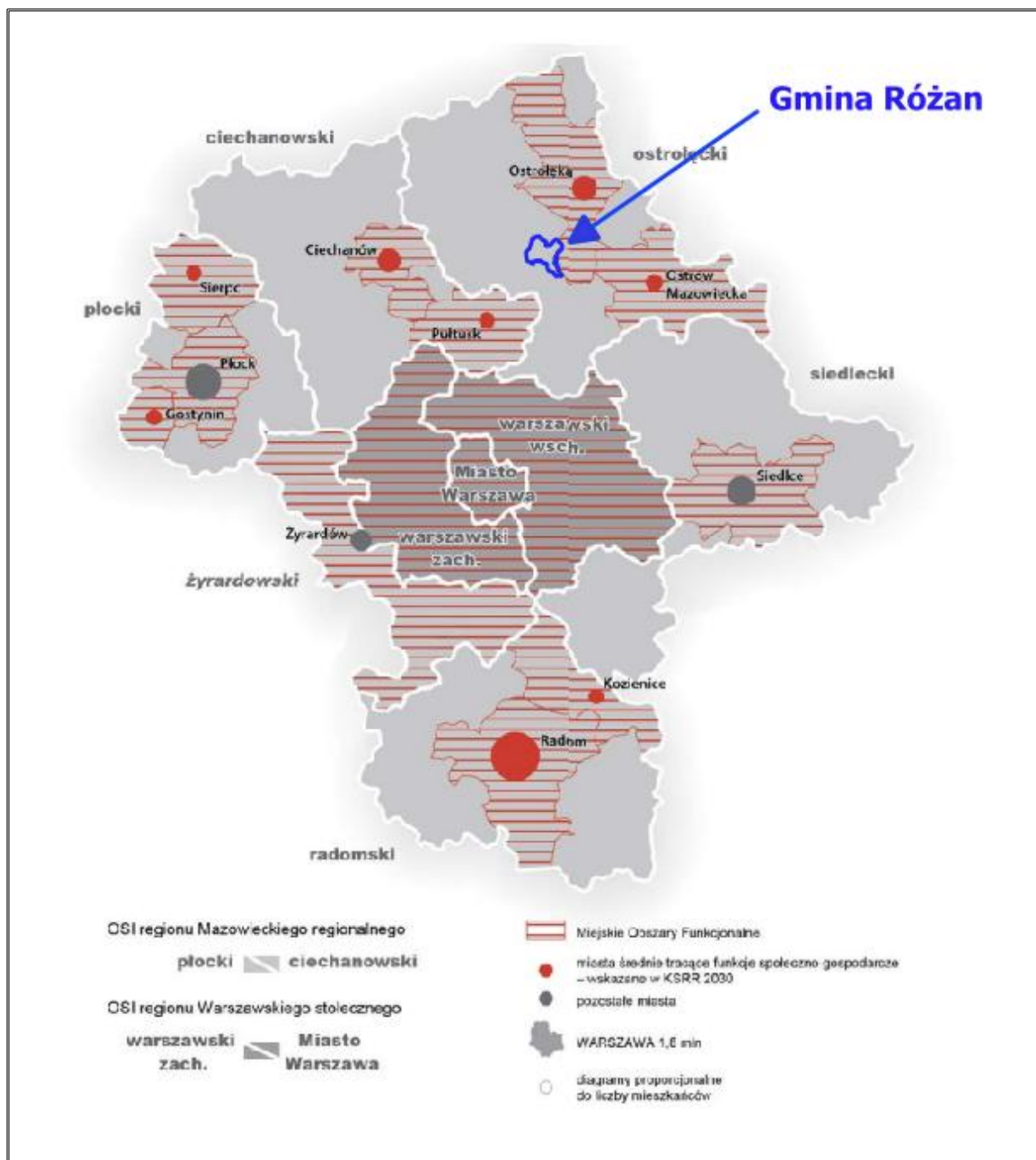
— poprawa dostępności obszaru poprzez:

- rozwój transportu kolejowego z wykorzystaniem nowych i zmodernizowanych linii kolejowych, uzupełnienie sieci przystankowej oraz zwiększenie liczby połączeń,
- rozwój z integrowanego, niskoemisyjnego transportu zbiorowego poprawiającego dostępność przystanków kolejowych i centrów lokalnych,

— ochrona oraz wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego poprzez:

- rozwój rolnictwa ekologicznego,
- wykorzystanie potencjału przyrodniczego, w tym obszarów nadrzecznych i leśnych, na potrzeby rekreacyjno-wypoczynkowe, np. agroturystyki,
- modernizację istniejącej infrastruktury technicznej oraz budowę nowych szlaków turystyki aktywnej,
- rozbudowę i modernizację systemów kanalizacyjnych, gazowych i ciepłowniczych.

Rysunek 5. Obszary Strategicznej Interwencji wyznaczone w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze

6. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy Różan

Na terenie gminy Różan nie wyznacza się obszarów strategicznej interwencji na poziomie lokalnym.

Obszarem strategicznej interwencji na poziomie lokalnym może być obszar rewitalizacji. Obszar rewitalizacji to część gminy obejmująca jednostki (np. ulice, sołectwa), które w porównaniu z pozostałym terenem gminy oraz średnią gminną wykazują znaczne,

negatywne odchylenia w wielu dziedzinach, w szczególności w sferze społecznej, takich jak bezrobocie, ubóstwo, niski poziom edukacji czy ograniczona aktywność mieszkańców. Często towarzyszą temu problemy w innych sferach – gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej czy środowiskowej – które pogłębiają trudności w codziennym funkcjonowaniu lokalnej społeczności. Wyznaczenie obszaru rewitalizacji jest podstawą do podejmowania skoordynowanych działań naprawczych, mających na celu przywrócenie tym terenom zdolności do pełnienia ważnych funkcji społecznych i gospodarczych oraz poprawę jakości życia mieszkańców.

W chwili opracowania Strategii Rozwoju Gminy Różan jest w trakcie wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w ramach prac nad Gminnym Programie Rewitalizacji.

7. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Prawidłowy przebieg procesu realizacji założeń Strategii Rozwoju Gminy Różan na lata 2026-2035 będzie kontrolowany poprzez odpowiednie wdrażanie dokumentu, a następnie jego monitoring i ewaluację. Działania wyznaczone w dokumencie wynikają z kompetencji Gminy oraz ze zdiagnozowanych problemów i potrzeb mieszkańców. Ich koordynacja należy do obowiązku władzy wykonawczej Gminy Różan – Burmistrza Gminy Różan.

Wdrażanie Strategii będzie obejmować w szczególności:

- realizację przypisanych działań,
- ewaluację i monitorowanie procesu realizacji działań określonych w strategii,
- kreowanie i przyjmowanie propozycji nowych działań od partnerów i interesariuszy strategii,
- koordynację procesu jej aktualizacji we współpracy z Radą Miejską,
- zapewnianie promocji strategii,
- poszukiwanie, wraz z innymi podmiotami zaangażowanymi pozabudżetowych źródeł finansowania dla działań.

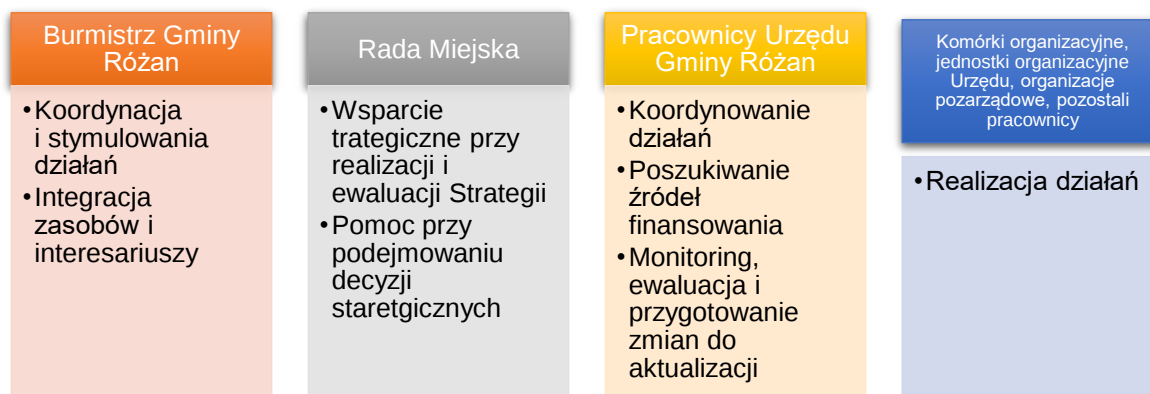
Burmistrz Gminy Różan będzie koordynował realizację założeń Strategii, które wykonywane będą przez poszczególne referaty i pracowników Urzędu Gminy Różan oraz kierowników, dyrektorów gminnych jednostek organizacyjnych odpowiedzialnych za wdrażanie poszczególnych kierunków działań przydzielonych im ze względu na posiadane kompetencje w danym zakresie.

Rada Miejska będzie wsparciem strategicznym przy realizacji strategii oraz podejmowaniu decyzji strategicznych.

Ponadto w Strategii znajdują się również działania, których realizację wspierać mogą,

organizacje pozarządowe oraz przedsiębiorcy z terenu gminy, partnerzy społeczno-gospodarczy. Stąd istotne jest również wdrażanie skutecznych mechanizmów współdziałania między Gminą i pozostałymi zainteresowanymi. Wszyscy partnerzy zaangażowani, realizujący działania w ramach Strategii będą aktywnie współpracować z Gminą Różan (liderem i koordynatorem).

Rysunek 6. Podział zadań realizacji Strategii

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy będzie wdrażana poprzez wykorzystanie instrumentów obejmujących narzędzia programowe i finansowe, których zakres przedmiotowy lub kierunki wydatkowania środków podlegają bezpośredniej kontroli ze strony organów samorządu. Należą do nich m.in. programy branżowe, strategie postępowania w ramach konkretnych obszarów, uchwały budżetowe i inne dokumenty finansowe, określające krótko i długofalowe kierunki koncentracji środków finansowych, projekty międzysektorowe i międzyorganizacyjne, w tym zlecanie organizacji zadań publicznych organizacjom pozarządowym czy klubom sportowym.

Dodatkowo rekomendowane jest również przyjęcie i aktualizacja szczegółowych programów i planów określających dokładny zakres działań koniecznych do realizacji w zakresie celów wskazanych w Strategii w poszczególnych dziedzinach (np. pomocy społecznej, ochrony środowiska, rewitalizacji, gospodarki niskoemisyjnej oraz pozostałych strategii i programów jednorocznych).

Wobec powyższego, dla sprawnej realizacji przedmiotowej strategii konieczne będzie opracowywanie, aktualizacja i wdrażanie następujących dokumentów (strategii, programów, planów) wykonawczych:

- Programu Ochrony Środowiska,
- Projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe,

- Programu Opieki nad Zabytkami,
- Wieloletniego programu gospodarowania zasobem mieszkaniowym gminy,
- Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych,
- Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie,
- Programu Profilaktyki i rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Programu Przeciwdziałania Narkomani,
- Programu Wspierania Rodziny.

Ważnym aspektem wdrażania Strategii jest również zachęcanie lokalnej społeczności do aktywnego udziału w planowaniu i realizacji zaplanowanych działań, przyczyniających się do rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy. Strategia będzie dostępna na stronie internetowej Gminy oraz do wglądu w Urzędzie Gminy.

Monitoring wdrażania Strategii będzie służył identyfikacji osiągniętych rezultatów oraz porównaniu ich zgodności z założeniami i celami. Dane zebrane i opracowane w procesie monitoringu posłużą do ewaluacji Strategii. Będzie ona polegała na gromadzeniu i analizowaniu pozyskanych informacji oraz danych zebranych od wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację działań strategicznych.

Monitorowanie umożliwi:

- bieżącą ocenę realizacji działań i osiągnięcia celów,
- prognozowanie możliwych zmian warunków realizacji Strategii,
- podjęcie czynności naprawczych i zabezpieczających,
- informowanie lokalnej społeczności o osiągniętych efektach,
- zapewnienie spójności różnych dokumentów programowych.

Ewaluacja oznacza systematyczne zbieranie, analizę i interpretację danych w celu określenia wartości Strategii. W szerokim pojęciu proces ten musi odpowiadać na pytanie, w jakim stopniu strategia rozwiązuje realne problemy społeczności lokalnej, w wąskim zaś aspekcie ewaluacja koncentruje się na realizacji oceny zapisów strategii np. wskaźników realizacji celów i działań strategii, rozwiązywanie problemów. Ewaluacji podlegać będzie materiał empiryczny stanowiący podstawę do analiz i ocen, oraz ocena trafności, skuteczności, efektywności, użyteczności, trwałości i spójności.

Sprawozdawczość na potrzeby monitoringu i ewaluacji będzie realizowana w okresach rocznych, w oparciu o analizę wskaźnikową, na podstawie własnych danych i informacji statystyki publicznej generowanej przez Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, a także statystyk realizatorów działań. Organem odpowiedzialnym za

monitorowanie będzie Burmistrz Gminy Różan, który realizuje swoje zadania poprzez jednostki podległe.

Ponadto do ewaluacji zostanie wykorzystana metoda samodzielnej oceny stopnia realizacji Strategii i osiągniętych efektów, dokonywana siłami własnymi na podstawie zbioru informacji pochodzących ze sprawozdań i raportów. Bezpośrednim wskaźnikiem wykonania Strategii będzie stopień realizacji zaplanowanych w niej działań.

Informacje przede wszystkim zawarte będą w sporządzanym w terminie do dnia 31 maja każdego roku, raporcie o stanie gminy, który wynika z nałożonymi na jednostki samorządu terytorialnego zobowiązaniem wynikającym z art. 28aa ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2024 poz. 1465 ze zm.). Prowadzony monitoring pozwoli na wykrycie zagrożenia w zakresie braku realizacji danego zadania i osiągnięcia założonych wskaźników oraz na ewentualną konieczność modyfikacji planowanych do realizacji działań lub podmiotów współpracujących przy ich realizacji.

Do roku od zakończenia realizacji Strategii sporządzony zostanie raport z ewaluacji zawierający podsumowanie efektów wybranych do realizacji działań w całym okresie jej wdrażania. Pozwoli to uzyskać pełny obraz i ocenę realizacji założeń Strategii. Będzie on również określał wnioski i rekomendacje, które pozwolą usprawnić proces wdrażania Strategii na kolejne lata.

8. Ramy finansowe i źródła finansowania

Zaplanowane do realizacji działania wskazane w Strategii, oprócz odpowiednich zasobów ludzkich i rzeczowych, muszą posiadać odpowiednie zasoby finansowe. Efektywna polityka rozwoju Gminy powinna wykorzystywać dostępne zewnętrzne środki finansowe oraz być dostosowana do możliwości budżetowych. Gmina Różan, przystępując do realizacji danego działania, w pierwszej kolejności analizuje możliwość pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania na ten cel, tj.

- środki pochodzące z budżetu państwa,
- środki budżetowe jednostek samorządu terytorialnego województwa, powiatu,
- fundusze europejskie dostępne w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Społecznego, Inicjatyw Wspólnotowych oraz w ramach Wspólnej Polityki Rolnej,
- fundusze celowe np. Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej czy Funduszu Sprawiedliwości,
- fundusze Europejskiego Instrumentu Odbudowy,
- inne fundusze związane z funkcjonowaniem Unii Europejskiej np. fundusze EOG),

- środki sektora pozarządowego oraz środki prywatne w ramach partnerstwa publiczno – prywatnego,
- kredyty bankowe, pożyczki oraz inne instrumenty finansowe rynku kapitałowego.

Główne źródła finansowania działań oraz wkładu własnego stanowi budżet Gminy. Część działań przewidzianych w Strategii należy do zadań realizowanych w ramach funkcjonowania gminnych jednostek organizacyjnych. Wobec tego środki na te działania pochodzić będą z dochodów własnych Gminy. Realizacja części działań zakłada również współpracę z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, stowarzyszeniami, pozostałymi partnerami. Współpraca ta może również opierać się na wspólnym finansowaniu działań, przekazaniu dotacji na ich realizację.

W poniższej tabeli przedstawiono szacunkowy harmonogram realizacji działań wyznaczonych w Strategii.

Tabela 9. Harmonogram realizacji działań Strategii Rozwoju Gminy

Cel operacyjny	Kierunki działań	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	Planowane źródło finansowania
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Cel strategiczny 1. Wysoki poziom jakości życia mieszkańców dzięki integracji społecznej oraz dostępności nowoczesnych usług edukacyjnych, kulturowych i opiekuńczych												
Cel operacyjny 1.1. Zmodernizowana i rozbudowana infrastruktura edukacyjna, kulturalna i opiekuńcza	1.1.1. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury publicznej oraz tworzenie warunków dla rozwoju edukacji i opieki											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
	1.1.2. Poprawa dostępności i jakości usług zdrowotnych oraz wsparcia społecznego											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
	1.1.3. Wzmocnienie lokalnej oferty edukacyjnej poprzez organizację zajęć wyrównawczych, pozalekcyjnych, kolonii oraz programów wspierających rozwój dzieci i młodzieży											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
	1.1.4. Rozwój i wsparcie działalności kulturalnej na terenie gminy, obejmujące zarówno nowe inicjatywy, jak i istniejącą infrastrukturę											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
Cel operacyjny 1.2. Zintegrowane społeczeństwo	1.2.1. Rozszerzenie usług społecznych dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami poprzez rozwój placówek i											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe

Strategia Rozwoju Gminy Różan na lata 2026-2035

Cel operacyjny	Kierunki działań	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	Planowane źródło finansowania
oraz zapewniona aktywność lokalnych społeczności	wsparcia dziennego, wolontariatu											fundusze krajowe i zagraniczne
	1.2.2. Aktywizacja mieszkańców poprzez współpracę z organizacjami pozarządowymi i wspieranie działań oddolnych											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
	1.2.3. Organizacja wydarzeń historycznych, patriotycznych, rekreacyjnych i sportowych integrujących społeczność lokalną											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
	1.2.4. Podnoszenie kompetencji zawodowych osób bezrobotnych poprzez organizację szkoleń zawodowych oraz działań z zakresu doradztwa zawodowego											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
	1.2.5. Wzmacnianie systemu wsparcia rodzin i dzieci w gminie											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
Cel operacyjny 1.3. Zwiększony poziom bezpieczeństwa i komfortu życia mieszkańców	1.3.1. Zwiększenie bezpieczeństwa publicznego poprzez rozwój i wyposażenie jednostek OSP, szkolenia, działania prewencyjne oraz zarządzanie kryzysowe											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne

Strategia Rozwoju Gminy Różan na lata 2026-2035

Cel operacyjny	Kierunki działań	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	Planowane źródło finansowania
	1.3.2. Rozbudowa systemu monitoringu, oświetlenia drogowego oraz montaż inteligentnych przejść dla pieszych w punktach newralgicznych											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
	1.3.3. Edukacja mieszkańców w zakresie reagowania na zagrożenia i ochrony bezpieczeństwa lokalnego											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
Cel strategiczny 2. Atrakcyjne warunki dla rozwoju przedsiębiorczości i inwestycji poprzez efektywne wykorzystanie potencjału gospodarczego i przestrzennego Gminy												
Cel operacyjny 2.1. Udostępnienie i uzbrojenie strefy inwestycyjnej oraz nowych terenów pod działalność gospodarczą	2.1.1. Uzbrojenie i zagospodarowanie terenów inwestycyjnych w gminie Różan											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
	2.1.2. Promocja Gminy jako miejsca atrakcyjnego dla inwestorów i mieszkańców poprzez poprawę dostępności komunikacyjnej i estetyki przestrzeni											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
Cel operacyjny 2.2. Rozwinięte lokalne rolnictwo oraz wypromowane produkty	2.2.1. Wsparcie zrównoważonego, ekologicznego rolnictwa oraz lokalnego przetwórstwa produktów spożywczych											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne

Strategia Rozwoju Gminy Różan na lata 2026-2035

Cel operacyjny	Kierunki działań	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	Planowane źródło finansowania
regionalne i zdrowa żywność	2.2.2. Budowa marki regionalnej Gminy Różan opartej na lokalnych produktach i zdrowej żywności											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
	2.2.3. Promocja sprzedaży bezpośredniej oraz wspieranie rynków zbytu dla lokalnych rolników											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
Cel operacyjny 2.3. Zwiększony potencjał turystyczny Gminy	2.3.1. Rewaloryzacja Fortu nr 1 i centrum miasta z utworzeniem muzeum oraz funkcji schronienia i atrakcji turystycznej											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
	2.3.2. Rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej: szlaki piesze i drogi dla rowerów, skatepark, place zabaw, centrum informacji turystycznej											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
	2.3.3. Poprawa dostępności i zagospodarowanie terenów nadrzecznych nad Narwią											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
Cel strategiczny 3. Funkcjonalna, uporządkowana i odporna na zmiany klimatu przestrzeń Gminy z nowoczesną infrastrukturą techniczną												

Strategia Rozwoju Gminy Różan na lata 2026-2035

Cel operacyjny	Kierunki działań	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	Planowane źródło finansowania
Cel operacyjny 3.1. Spójne planowanie przestrzenne gminy z wyznaczeniem stref funkcjonalnych, ochroną gruntów rolnych i rozwojem mieszkalnictwa wielorodzinnego	3.1.1. Opracowanie planu ogólnego gminy z wyznaczeniem stref funkcjonalnych oraz aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, uwzględniająca potencjał inwestycyjny i społeczny											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
	3.1.2. Racjonalne gospodarowanie przestrzenią i ochrona gruntów rolnych przed nadmierną urbanizacją											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
	3.1.3. Rozwój mieszkalnictwa wielorodzinnego poprzez lepsze planowanie przestrzenne i przygotowanie terenów z dostępem do infrastruktury											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
Cel operacyjny 3.2. Rozwinięta infrastruktura techniczna, przyjazna środowisku	3.2.1. Modernizacja oczyszczalni ścieków i rozbudowa sieci wodno-kanalizacyjnej na terenie całej gminy											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
	3.2.2. Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej oraz promocja odnawialnych źródeł energii											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
	3.2.3. Rozbudowa infrastruktury światłowodowej											Budżet własny Gminy,

Strategia Rozwoju Gminy Różan na lata 2026-2035

Cel operacyjny	Kierunki działań	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	Planowane źródło finansowania
	w celu zapewnienia szerokiego dostępu do usług cyfrowych dla mieszkańców i przedsiębiorców											Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
	3.2.4. Racjonalne gospodarowanie wodami opadowymi i powierzchniowymi poprzez działania ograniczające ryzyko wystąpienia powodzi											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
Cel operacyjny 3.3. Wzrost odporności Gminy na zmiany klimatyczne	3.3.1. Realizacja działań adaptacyjnych do zmian klimatu, w tym retencji wód, konserwacji melioracji i wykonywanie nasadzeń											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
	3.3.2. Edukacja ekologiczna, przeciwdziałanie dzikim wysypiskom i promocja selektywnej zbiórki odpadów											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne
	3.3.3. Likwidacja źródeł zanieczyszczeń poprzez wymianę źródeł ciepła, inwentaryzację emisji oraz usuwanie materiałów niebezpiecznych											Budżet własny Gminy, Publiczne pozarządowe fundusze krajowe i zagraniczne

Źródło: Opracowanie własne

Spis tabel i rysunków

Tabela 1. Analiza SWOT – wymiar społeczny	12
Tabela 2. Analiza SWOT – wymiar gospodarczy	13
Tabela 3. Analiza SWOT – wymiar przestrzenny i klimatyczno-środowiskowy	14
Tabela 4. Problemy, przyczyny i potrzeby rozwojowe gminy	15
Tabela 5. Cele strategiczne i operacyjne	18
Tabela 6. Cel strategiczny 1. Wysoki poziom jakości życia mieszkańców dzięki integracji społecznej oraz dostępności nowoczesnych usług edukacyjnych, kulturowych i opiekuńczych.	20
Tabela 7. Cel strategiczny 2. Atrakcyjne warunki dla rozwoju przedsiębiorczości i inwestycji poprzez efektywne wykorzystanie potencjału gospodarczego i przestrzennego Gminy.	27
Tabela 8. Cel strategiczny 3. Funkcjonalna, uporządkowana i odporna na zmiany klimatu przestrzeń Gminy z nowoczesną infrastrukturą techniczną.	32
Tabela 9. Harmonogram realizacji działań Strategii Rozwoju Gminy	73
Rysunek 1. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Różan – struktura sieci osadniczej oraz hierarchia jednostek osadniczych	39
Rysunek 2. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Różan – środowisko przyrodnicze	42
Rysunek 3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Różan – infrastruktura komunikacyjna	44
Rysunek 4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Różan – infrastruktura techniczna i społeczna.....	47
Rysunek 5. Obszary Strategicznej Interwencji wyznaczone w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze.....	67
Rysunek 6. Podział zadań realizacji Strategii.....	69